

Tekening door Sjo Kraaij; dit symboliseert haar als ervaringsdeskundige aan het eind van haar opleiding Ad EZW voor haar eindpresentatie bij de HvA in 2022

Landelijk opleidingsprofiel

Associate degree-opleiding

Ervaringsdeskundigheid in

Zorg en Welzijn

Colofon

Titel: Landelijk opleidingsprofiel Associate degree-opleiding Ervaringsdeskundigheid in Zorg en Welzijn

Vastgesteld door Vereniging Hogescholen.

Sector: Hogere Sociale Studies (HSS)

Beoogde ingangsdatum: februari 2023

Opdrachtgever: Landelijk Ad-Overleg Zorg, Welzijn en Educatie (LAdO-ZWE)
Adriaan Oosterloo (voorzitter)

Contactpersoon LAdO-ZWE: Hans Sanders (secretaris). E-mail: hans.sanders100@gmail.com

Schrijver: Jolanda Kroes, Hanzehogeschool Groningen

Betrokken hogescholen

Fontys Hogescholen
Hanzehogeschool Groningen
Hogeschool van Amsterdam
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
Hogeschool Saxion

Projectgroep Landelijk opleidingsprofiel Ad Ervaringsdeskundigheid in Zorg en Welzijn

Joyce Mols, Fontys Hogeschool
Mariëtte van Hees, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
Eefje Driessen, Hogeschool van Amsterdam
Jacqueline Thüss, Saxion
Jolanda Kroes, Hanzehogeschool Groningen

Contactpersoon Landelijk opleidingsprofiel: Mariëtte van Hees. E-mail: Mariette.vanHees@han.nl

Vormgeving: Samantha Hoogeveen, Hogeschool Rotterdam

Fotografie

De rechten voor het beeldmateriaal zijn voorbehouden aan betrokken hogescholen. Voor overname en gebruik van beeldmateriaal moet schriftelijk toestemming worden gevraagd via het LAdO-ZWE.

Voorwoord

“Over het algemeen ervaar ik dat mijn functie van ervaringsdeskundige in het werkveld zeer gewaardeerd wordt. Eerder werd je als ervaringsdeskundige gezien als een ex-cliënt die komt vertellen hoe het moet. Dat ervaar ik allang niet meer. Toch wordt ons beroep nog niet als volwaardig gezien. Er is daarom behoefte aan vaandeldragers; ervaringsdeskundigen die vol passie ons beroep de wereld in dragen.”

Michael Kaptein, alumnus Hanzehogeschool Groningen.

Michael is in 2018 afgestudeerd en is sindsdien op verschillende werkplekken, o.a. Geestelijke gezondheidszorg (ggz) en onderwijs, aan het werk als ervaringsdeskundige. In een recent gesprek vertelde hij dat hij deze woorden nog steeds van toepassing vindt op de positie van ervaringsdeskundigheid in het werkveld.

Sinds de start van de eerste Associate degree (Ad) in 2011, toen nog Ad Ervaringsdeskundige in de Zorg, is er veel gebeurd. Er zijn meerdere werkvelden die de inzet van ervaringsdeskundigen in hun organisatie hebben opgenomen zoals bijvoorbeeld sociale teams en de forensische psychiatrie. Er is echter ook nog veel te doen. Nog steeds is de bekostiging van ervaringsdeskundigen niet op orde en is de functie binnen veel organisaties nog in ontwikkeling.

Dit opleidingsprofiel is een volgende stap in de positionering en profilering van ervaringsdeskundigen. Het is een mooi project geweest om, met vertegenwoordigers van alle Ad-opleidingen Ervaringsdeskundigheid in Zorg en Welzijn (Ad-EZW), te werken aan een document dat door ons allen gedragen wordt. We hadden werksessies, gesprekken met het werkveld en vele andere momenten waarop we elkaar troffen om onze ervaringen en kennis te delen.

Het schrijven van dit document was niet mogelijk geweest zonder de gesprekken met hen - speciaal wil ik hier Mariëtte van Hees noemen - en met de leden van de stuurgroep: Adriaan Oosterloo, Carine Aalbers, Martine Dijk, Susan Reuzel en Hans Sanders. Bedankt daarvoor.

Het opleidingsprofiel biedt een kader voor alle opleidingen en hun studenten. Het maakt duidelijk waar we naartoe werken en wat dit betekent voor wat de studenten moeten kunnen en weten. Niet alleen voor de studenten is dat belangrijk; ook voor de mensen met wie zij werken.

Groningen, december 2022

Jolanda Kroes,
Schrijver Landelijk opleidingsprofiel Ad EZW

Inhoudsopgave

1.	Inleiding.....	5
1.1	Aanleiding.....	6
1.2	Doelstelling en reikwijdte van het opleidingsprofiel.....	7
1.3	Leeswijzer	8
2.	De Associate degree	10
2.1	Niveauvergelijking 4-5-6.....	11
2.2	In- en doorstroom	12
3.	Ontwikkelingen binnen het sociaal domein.....	13
3.1	Maatschappelijke ontwikkelingen.....	14
3.1.1	Sociaal functioneren.....	14
3.1.2	Complexiteit in relatie tot verduurzaming en gezonde leefstijl	15
3.1.3	Stigmatisering en discriminatie	15
3.1.4	Internationaal perspectief.....	16
3.2	Ervaringsdeskundigheid	17
3.3	Consequenties voor het werkveld van de EZW	20
3.4	Het beroepenveld waarvoor de Ad-EZW opleidt	23
3.5	Betekenis van de ontwikkelingen voor de opleidingen	25
4.	Leerresultaten	27
4.1	Leerresultaten Ad-EZW	28
4.2	Leerresultaten en de onderzoekende houding	32
4.3	Complexiteit en zelfstandigheid.....	32
4.4	Vergelijking niveaus mbo-4, hbo-Associate degree en hbo-bachelor.....	33
5.	Kennisgebieden	34
6.	Validatie en verantwoording.....	37
6.1	Context van het profiel.....	38
6.2	Verantwoording en totstandkoming van het profiel	38
6.3	Aandachtspunten voor de toekomst.....	40
	Bronnenlijst	41
	Namenlijst betrokkenen.....	44
	Gebruikte afkortingen	44

Bijlagen	45
Bijlage 1: Kernbegrippen van ervaringsdeskundigheid.....	46
Bijlage 2: Ervaringsdeskundigheid	48
Bijlage 3: De kerntaken van de ervaringsdeskundige en de Ad-opleiding.....	49
Bijlage 4: Niveauvergelijking mbo-4, Ad en bachelor	54

1. Inleiding

Dit is het landelijk opleidingsprofiel van de hbo-Ad-opleiding Ervaringsdeskundigheid in Zorg en Welzijn (Ad-EZW), sector Hogere Sociale Studies.

Dit document vormt een kader bij de beoordeling op standaard 1 van het 'Beoordelingskader Accreditatiestelsel Hoger Onderwijs Nederland', september 2018 van de Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO).

Standaard 1 Beoogde leerresultaten:

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

De beoogde leerresultaten beschrijven aantoonbaar het Associate degree-niveau zoals gedefinieerd in het Nederlands Kwalificatieraamwerk en de oriëntatie (hbo of wo) van de opleiding. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die vanuit het regionale, het nationale en het internationale perspectief door het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde leerresultaten tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving.

1.1 Aanleiding

De Ad-opleidingen binnen het cluster Zorg, Welzijn en Educatie (ZWE) kennen inmiddels een behoorlijke geschiedenis. Toen in 2006 de eerste Ad-opleidingen konden starten, bleek dit een goed antwoord op de arbeidsmarktbehoefte die leefde binnen het domein van Zorg, Welzijn en Educatie. In het begin betekende dit voor opleidingen pionieren en leefden er veel vragen rond de positionering van de Ad-professional: wat houdt het Ad-niveau in, wat kan van een Ad-afgestudeerde verwacht worden, hoe verhoudt een Ad-opleiding zich tot het mbo-niveau 4 en hbo-bachelorniveau 6?

Met de inwerkingtreding van de Wet invoering associate degree-opleiding op 1 januari 2018 is de Associate degree een zelfstandige opleiding geworden, naast de bachelor en de master. Dit heeft geleid tot een doorontwikkeling van de Ad-opleidingen, waarbij vanuit samenwerkingsverbanden binnen de opleidingen veel aandacht is besteed aan het vaststellen van het eindniveau en de positionering van de afgestudeerde Ad-professional.

Ondertussen is het aantal studenten en afgestudeerden binnen Associate degree-opleidingen van zorg, welzijn en educatie de afgelopen jaren fors toegenomen. Daarmee is de meerwaarde van dit opleidingsniveau definitief bevestigd. Dit is mede terug te zien in de groei van het aantal aanbieders van deze Ad-opleidingen.

De opleidingen voorzien in toenemende mate in een vraag op de arbeidsmarkt van zorg, welzijn en educatie en versterken de doorstroom van mbo naar hbo. Met de verzelfstandiging en de groei is de behoefte en noodzaak om samen te werken aan landelijk herkenbare opleidingen, waarbij diploma's dezelfde maatschappelijke waarde vertegenwoordigen, groot. Gezamenlijk opgestelde en vastgestelde opleidingsprofielen zijn richtinggevend voor (aspirant-)studenten, werkgevers en kwaliteitstoetsing door de NVAO en dragen hiermee in belangrijke mate bij aan herkenbaarheid en verdere professionalisering van het Ad-niveau.

De Ad-EZW is ontstaan vanuit de wens van het werkveld om het bestaande hulpverleningsaanbod uit te breiden met de functie ervaringsdeskundigen. Ervaringsdeskundigen die ondersteuning kunnen bieden aan cliënten maar ook mee kunnen denken over hoe de hulpverlening meer aan kan sluiten bij de cliënten en hun wensen en mogelijkheden. Ervaringsdeskundigen die in multidisciplinaire teams of herstelteams kunnen werken. Mensen die met en vanuit de eigen ervaringen in de hulpverlening een specifieke bijdrage kunnen leveren als aanvulling op andere professionals zoals behandelaren, sociaal werkers, verpleegkundigen, e.d.

In 2011 is de eerste Ad Ervaringsdeskundige in de Zorg gestart op de Hanzehogeschool Groningen. Inmiddels zijn er vijf opleidingen en heeft het werkveld zich uitgebreid waardoor vanaf 2019 de naam veranderde in Ervaringsdeskundigheid in Zorg en Welzijn. Deze naamsverandering is tweeledig:

- 1 *Van ervaringsdeskundige naar ervaringsdeskundigheid:*
De afgestudeerden staan binnen hun organisatie niet alleen als ervaringsdeskundige op de werkvloer, maar zijn ook gericht op de inzet van ervaringsdeskundigheid binnen de organisatie.

- 2 *Uitbreiding van Zorg naar Zorg en Welzijn:*
Er wordt steeds meer een beroep gedaan op (ex-)cliënten van de gezondheidszorg om als ervaringsdeskundige op verschillende niveaus te participeren in activiteiten, die direct dan wel indirect gerelateerd zijn aan zorg en welzijn maar ook als zelfstandige hun deskundigheid inzetten voor diverse organisaties en projecten, waaronder burgerinitiatieven. Hiermee overstijgt dit de inzet van ervaringsdeskundigheid als onderdeel van de zorg. Studenten evenals het werkveld hebben deze naamsverandering positief ervaren en zijn betrokken geweest bij de keuze hiervan.

1.2 Doelstelling en reikwijdte van het opleidingsprofiel

Dit document levert een herkenbaar, breed en toekomstbestendig opleidingsprofiel, dat gedragen wordt door onderwijsinstellingen en werkveld en vormt een gemeenschappelijk referentiekader voor bestaande en verder te ontwikkelen opleidingen Ad-EZW.

Het is een raamwerk met ruimte voor eigen profilering op basis van de eigen didactische visie en de regionale ontwikkelingen. Het vormt voor elke onderwijsinstelling de basis voor de inrichting van het eigen onderwijsprogramma; vanuit een breed gedragen basis (brede stam) wordt, met oog voor regionale verschillen en inkleuring, de opleiding vormgegeven.

In het document zijn vijf leerresultaten beschreven, die door de opleidingen worden geborgd. Onderwijsinstellingen hebben daarnaast de ruimte om een eigen accent aan te brengen, dat eventueel met een diplomasupplement bekrachtigd kan worden. Deze differentiatieruimte bevat maximaal 30 procent van de opleiding, om de diplomawaarde met betrekking tot de brede stam van de opleiding die in dit opleidingsprofiel is beschreven, te borgen. Opleidingen kunnen naast de naam van de stamopleiding bij Dienst Uitvoering Onderwijs hun eventuele differentiatie(s) opnemen.

1.3 Leeswijzer

Het eerste deel van dit document laat zien wat de context, plaats en niveau van deze Associate degree is.

Vervolgens worden de ontwikkelingen in het werkveld specifiek beschreven, evenals de betekenis daarvan voor het beroep. In het beroepsbeeld wordt duidelijk wat de focus is van de ervaringsdeskundige in de praktijk en waar deze zich voor inzet. In de leerresultaten en daarbij behorende kennisgebieden wordt duidelijk wat daarin verwacht wordt op Ad-niveau.

Ten slotte volgt een toelichting op de wijze waarop de relevante partners bij de beschrijving van bovengenoemde zaken betrokken zijn geweest en hoe de uitkomsten daarvan zijn verwerkt. Zo wordt helder dat dit een gevalideerd landelijk opleidingsprofiel is.

Om recht te doen aan alle werkvelden en doelgroepen wordt in dit document gesproken over 'de ander'. Dit vervangt beschrijvingen als de burger, cliënt, patiënt, jongere, oudere, persoon of een andere term die in het werkveld gebruikt wordt.

In dit document wordt het begrip herstel regelmatig toegepast en verbonden aan ervaringsdeskundigheid. Het begrip wordt o.a. binnen de ggz veelvuldig gebruikt en zo ook in het beroepscompetentieprofiel. Binnen het werkveld van welzijn wordt deze minder benut in het kader van maatschappelijk en persoonlijk herstel. Men spreekt meer over empowerment en sociale inclusie. In bijlage 1 worden de begrippen toegelicht.

De Vereniging van Ervaringsdeskundigen (VvEd) kaderen het begrip 'herstel' als: een veranderingsproces, waardoor mensen hun gezondheid en welzijn (tastenderwijze met vallen en opstaan) verbeteren, een zelfsturend leven leiden en ernaar streven om hun volledige capaciteiten aan te boren.

Herstel is dus niet hetzelfde als genezing, dat 'beter', of 'weer gezond worden' betekent.

In het Beroepscompetentieprofiel (BCP) wordt gesproken over de ondersteuning bij herstel en de persoonlijke ontwikkeling van mensen die ontwrichtende situaties en de gevolgen daarvan ervaren zoals psychische problemen, armoede e.d. Omdat het begrip herstel soms nog te sterk geassocieerd wordt met genezing of beter worden is het begrip 'persoonlijke ontwikkeling' toegevoegd.

In dit document wordt gesproken vanuit een meerdimensionale of gelaagde visie op herstel, (Korevaar & Droës, 2016; Van der Stel; 2013; 2020; Wilken, 2019). Hierin onderscheiden zich vier vormen van herstel: klinisch herstel, functioneel herstel, maatschappelijk herstel en persoonlijk herstel. Daarnaast is herstel te benaderen als een leerproces, waarbij het lerende individu centraal staat en de vooruitzichten van mensen met psychosociale problematiek kunnen verbeteren.

Om dit profiel te beschrijven is er gebruik gemaakt van meerdere bronnen. Een aantal belangrijke bronnen zijn:

- Blom, H., van de Graaf, E., Muris, M., Padmos, N., Spithost, N., & Struik, M. (2021). De plaats van de onderzoekende houding in de leerresultaten van de associate degree-opleidingen. Handreiking onderzoekende houding op niveau 5. Leeuwarden/Rotterdam: NHL Stenden en Hogeschool Rotterdam.
- Boertien, D. (Red). (z.d.). Leerplan ervaringsdeskundigheid niveau 2, 3, 4, 5, 6 en 7. Utrecht: VvEd, Kenniscentrum Phrenos, Trimbos Instituut, Hogeschool Windesheim.
- Overlegplatform Associate degrees (2022). Beschrijving niveau 5 Associate degrees (tweede ongewijzigde editie). Vereniging Hogescholen.
- Van Erp N., Boertien D., Liefhebber S. & van den Berg A. (2022). Ervaringsdeskundigheid beroepscompetentieprofiel. VvEd, Trimbos-instituut, Kenniscentrum Phrenos, Movisie, ZonMw.

2. De Associate degree

De Associate degree (Ad) is een tweejarige opleiding in het hoger beroepsonderwijs die opleidt tot niveau 5 van het European Qualification Framework en het Nederlands kwalificatieraamwerk.

Een Associate degree-opleiding is een praktijkgerichte hbo-opleiding, waarbij theorieën uit het vakgebied toegepast worden op praktische vraagstukken. Aankomende professionals leren vraagstukken signaleren en een aanpak ontwerpen om deze op te lossen. Hiermee sluit de opleiding zeer nauw aan bij de specifieke eisen in het werkveld. De Ad-professional kan na diplomering in de beroepspraktijk aan de slag. Ook kan een student doorstromen naar een bacheloropleiding.

2.1 Niveauvergelijking 4-5-6

Een Ad zit qua niveau tussen mbo-niveau 4 en hbo-bachelorniveau 6 in en sluit daarmee aan bij de behoefte binnen het werkveld aan professionals die midden in de praktijk staan én verbinding kunnen maken met beleid en strategie: kortom, professionals die het operationele en strategische in een organisatie verbinden. De Ad-afgestudeerde integreert doen, denken en verbinden, hetgeen meer oplevert dan *alleen* doen, *alleen* denken of *alleen* verbinden.

		BACHELOR "IS EEN VAKMAN IN BREDERE CONTEXT"
	ASSOCIATE DEGREE "VERBINDT VAKMANSCHAP MET OPERATIE EN STRATEGIE"	+
MBO-4 "VERSTAAT ZIJN VAK"	+	+
<i>De beginnend beroepsbeoefenaar</i>	<i>De beginnend beroepsbeoefenaar</i>	<i>De beginnend beroepsbeoefenaar</i>
Die volgens standaardprocedures en methodes werkt en deze toepast in het dagelijks werk.	Die theorieën uit zijn vakgebied toepast op een praktisch vraagstuk.	Die methodisch werkt en theorieën kan vertalen naar toepassingen voor de praktijkvraagstukken.
Die vrijwel zelfstandig werkt aan standaard taken en samenwerkt in zijn eigen team.	Die onder begeleiding werkt aan complexe taken en een operationeel team aanstuurt.	Die vrijwel zelfstandig aan complexere taken werkt en samenwerkt in een omgeving met meerdere actoren en belangen.
Die communiceert over zijn eigen taken in het team.	Die doelgericht communiceert over taken in het team t.o.v. de doelen van de organisatie.	Die met meerdere partijen communiceert en de verschillende belangen overziet.
Die problemen signaleert.	Die de (onderzoeks)vraag formuleert.	Die de vraag onderzoekt.
Die de aangedragen oplossing toepast.	Die de oplossing implementeert.	Die de oplossingsstrategie formuleert.
Die zijn eigen leervraag onder begeleiding kan formuleren.	Die zijn eigen leervraag zelfstandig kan formuleren.	Die zijn eigen leervraag kan registreren.

Figuur 1: Vergelijkingstrap Ad in perspectief (bron: Overlegplatform Associate degrees, 2022)

De beschrijving van niveau 5 voor Ad-opleidingen is vormgegeven aan de hand van vijf generieke Ad-leerresultaten (Overlegplatform Associate degrees, 2022). Deze generieke leerresultaten zijn niet los van elkaar te zien en beschrijven in samenhang met elkaar het niveau 5. Deze leerresultaten zijn: Methodisch handelen, Communiceren, Samenwerken, Probleemoplossend en Lerend vermogen.

Figuur 1: Vijf leerresultaten van Beschrijving niveau 5 Associate degree (bron: Overlegplatform Associate degrees, 2022)

Deze leerresultaten zijn vertaald naar wat dit betekent voor de opleiding en waarin dit resulteert. Dit is te vinden in hoofdstuk 4 van dit document.

2.2 In- en doorstroom

Instream in een Ad-opleiding is mogelijk met een mbo-4-, havo- of vwo-opleiding, of via een 21+-toets. De opleiding is bedoeld voor mensen met een ontwrichtende ervaring in het verleden. Dit betekent dat voor het volgen van de opleiding, het van belang is dat de aankomende student voldoende afstand kan nemen van de eigen ervaring en kan terugkijken op deze ervaring. De opleidingen toetsen dit middels een studiekeuzegesprek. Voor de volledigheid willen we noemen dat toelating tot de bachelor en vrijstelling/validering van eerder behaalde resultaten altijd ter beoordeling van de examencommissie van de ontvangende bacheloropleiding is. Ad-opleidingen die verbonden zijn aan dit opleidingsprofiel streven ernaar om samen met verwante bachelors te komen tot een vervolgprogramma gericht op het halen van een bachelordiploma, met nog 120 EC (nauw verwant) tot 150 EC (minder nauw verwant) om zo de drempel om door te stromen zo laag mogelijk te maken.

Voor de Ad-EZW geldt dat deze opleiding nauw verwant is aan de bacheloropleiding Social Work (soms met en soms zonder een schakelprogramma).

3. Ontwikkelingen binnen het sociaal domein

Het beroep waarvoor binnen de Ad-EZW opgeleid wordt, ontwikkelt zich in samenhang met ontwikkelingen en vragen in de samenleving. Met de beschrijving van de maatschappelijke context noemen we een aantal belangrijke ontwikkelingen die van invloed zijn. Na deze algemeen omschreven te hebben, wordt toegelicht wat de betekenis hiervan is voor de professionals EZW.

Dit is van belang omdat hier duidelijk wordt dat het werken aan een inclusieve samenleving, waarin ruimte is voor iedereen, betekent dat de ervaringsdeskundige een bijdrage kan leveren om ruimte te maken voor de ervaringskennis en daarmee een brug te slaan tussen systeemwerelden en beleid aan de ene kant en de leefwereld aan de andere kant. Dit kan bijdragen aan democratische vernieuwingen (Van Erp, Boertien, Liefhebber & van den Berg, 2022).

3.1 Maatschappelijke ontwikkelingen

Le Sage (2022, p. 32) stelt in haar openbare les dat 'Een belangrijke maatschappelijke ontwikkeling in de 21e eeuw is dat de samenleving sociaal steeds complexer wordt en mensen met steeds meer keuzes, maar ook steeds meer risico's omgeven worden. De hedendaagse samenleving is complex voor mensen, voor groepen, voor gemeenschappen en voor hun contexten. En veel mensen hebben moeite om die sociale competentie, die nodig is om zich in deze samenleving staande te houden, te ontwikkelen, wat leidt tot een gebrekkig sociaal functioneren: sociaal isolement, moeite met het vinden en behouden van werk of opleiding, moeite met het aangaan van langdurige relaties, moeite met het ontwikkelen van een eigen perspectief op een zinvol leven, maar ook agressie, verwaarlozing, verwardheid, depressie en verslaving. Deze mensen zijn sociaal kwetsbaar, en niet slechts tijdelijk (zoals iedereen wel eens is), maar chronisch.' Het Sociaal en Cultureel Planbureau definieert in de publicatie 'Het verschil in Nederland' (2014) een specifieke groep die problemen ervaart met sociale en arbeidsparticipatie, met als gevolg een laag zelfbeeld en ervaren stigma.

3.1.1 Sociaal functioneren

Van mensen wordt verwacht, dat zij zelf om kunnen gaan met vraagstukken rondom sociaal functioneren dankzij hun eigen vermogens (gezondheid, intelligentie, sociale en emotionele handigheid). Dat zij zelf in staat zijn om hun leven vorm te geven en dat zij zelf in en met hun sociale netwerken verschillende vormen van steun, zingeving en mogelijkheden kunnen mobiliseren. Realiteit is natuurlijk dat niet iedereen optimaal of adequaat sociaal *kan* functioneren. Ondanks ondersteuning door netwerken, het kunnen aanspreken van maatschappelijke rechten en het voldoen aan aanwezige maatschappelijke plichten, zien we vragen en vraagstukken ontstaan, aanwezig blijven, verergeren en veranderen. Armoede, ziekte, echtscheiding, werkloosheid, dakloosheid, onveiligheid, rouw, verlies en trauma blijken grote bestaansrisico's omdat ze mensen hard kunnen treffen. Opeens moet het leven fundamenteel anders worden ingericht en opgebouwd. Ze moeten de hen tot dan toe onbekende voorzieningen aanspreken, maar weten van niets. Evenmin weet hun sociale omgeving (voor zover nog aanwezig) hoe te ondersteunen.

Er is oog nodig voor het incasseringsvermogen van deze mensen én voor hun omgeving. Voor de veelal onzichtbare positieve krachten van onderlinge steun, zorg en creativiteit die mobiliseerbaar zijn (Linders, 2018). Deze opgave is complex en vraagt om een interprofessioneel perspectief en samenwerking met andere professionals. Leren signaleren en ervoor zorgen, dat alle partijen, die in aanraking komen met de vrager, hiervan op de hoogte zijn, behoren tot belangrijke vaardigheden. Hiervoor is goede registratie nodig, maar zijn ook communicatieve vaardigheden van belang.

Daarnaast spelen in de samenleving technologische ontwikkelingen een belangrijke rol. Het is onvermijdelijk dat technologische ontwikkelingen invloed hebben op sociale relaties en de sociale kwaliteit van de samenleving (Ewijk, Spierings, Spierts & Sprinkhuizen, 2016). Onze maatschappij is ingericht onder de aanname dat men overweg kan met de digitale wereld. Er is echter een grote groep mensen die niet of nauwelijks digitale vaardigheden bezit. Deze mensen lopen daardoor zowel op sociaal als economisch gebied achterstand op.

3.1.2 Complexiteit in relatie tot verduurzaming en gezonde leefstijl

Een prangende maatschappelijke opgave in Nederland is volgens het Sociaal en Cultureel Planbureau (2019) het stimuleren van een duurzame, gezonde leefomgeving en leefstijl.

De kijk op gezondheid verschuift. Waar eerder vooral vanuit een medische invalshoek werd gekeken, wordt gezondheid nu meer vanuit het holistisch perspectief bekeken, waar de kwaliteit van leven en daarbij horende elementen/leefgebieden centraal staan, (wonen, financiën, werk, sociale relaties, psychische en fysieke gezondheid). Hiermee samenhangend is er een grotere focus op preventie en meer aandacht voor vroegtijdige signalering van risicovolle situaties.

3.1.3 Stigmatisering en discriminatie

Stigma, discriminatie en institutioneel racisme staan hoog op de publieke agenda. Stigma schrijft onwenselijke eigenschappen aan mensen toe zoals gevaarlijk, onbetrouwbaar of onvoorspelbaar gedrag. Mensen of groepen met een stigma worden door anderen afgewezen, genegeerd of geweerd: 'zij' die anders zijn en daarom op afstand gehouden worden. Of het nu gaat om mensen met overgewicht, een seksuele voorkeur, een andere huidskleur of een psychische aandoening. Mensen met gemeenschappelijke en afwijkende kenmerken en/of gedragingen worden gelabeld, veroordeeld en uitgesloten. Dit gebeurt vaak door onwetendheid en onbegrip. De uitsluiting betreft onder andere rechten, plichten en deelname aan maatschappelijke activiteiten. Het kan gaan over openlijk discriminerend gedrag of om onjuiste of onvolledige kennis en al dan niet stereotype opvattingen of vooroordelen (Kenniscentrum Phrenos,z.d.). Stigma kan leiden tot discriminatie en daarmee de mogelijkheden tot participatie en de kansen op diversiteit verminderen.

3.1.4 Internationaal perspectief

“Principes van sociale rechtvaardigheid, mensenrechten, collectieve verantwoordelijkheid en respect voor diversiteit staan centraal in sociaal werk in de brede zin”. (Meinardi (red), 2022, p. 20). De opleiding sluit aan op de internationale definitie waarin sociaal werk een op de praktijk gebaseerd beroep is dat sociale verandering, sociale cohesie, empowerment en bevrijding van mensen bevordert beleid- en regelgeving.

In 2015 gingen er, als gevolg van de transitie van het zorgstelsel, vijf nieuwe wetten van kracht: Wet langdurige zorg, Zorgverzekeringswet, Wet maatschappelijke ondersteuning, Participatiewet en de Jeugdwet. Met o.a. het invoeren van de Participatiewet veranderde de klassieke verzorgingsstaat langzaam maar zeker in een participatiesamenleving. Het stimuleren van eigen regie kwam centraal te staan.

In 2016 trad het VN-Verdrag Handicap in werking. Doel van dit verdrag is het bevorderen, beschermen en waarborgen van de mensenrechten van mensen met een beperking. Grondbeginselen in het verdrag zijn toegankelijkheid, persoonlijke autonomie en volledige participatie (Overheid.nl, 2016).

In 2016 heeft o.a. Nederland zich verbonden aan de uitvoering van de Sustainable Development Goals. Deze doelen, waaronder het verminderen van de armoede, kansengelijkheid en fatsoenlijk werk voor iedereen, moeten breed opgepakt worden (Rijksoverheid, 2016).

In 2021 heeft de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) ervaringsdeskundigheid opgenomen in haar zorgprestatie-model. Voor niveau 5 zijn er voorwaarden geldend. Hiervoor dienen de zorgverleners een aanvraag in te dienen bij de Nederlandse Zorgautoriteit voor facultatieve prestaties voor behandel- en groepsconsulten (NZa, 2022). Er wordt door o.a. de Vereniging van ervaringsdeskundigen aan gewerkt om ook niveau 5 declarabel te maken.

In 2019 merkte de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport op dat er in het veld steeds meer gewerkt wordt met ervaringsdeskundigen. Hij vond dat dit nog meer moest. Hij maakte ook duidelijk dat verdere implementatie van ervaringsdeskundigheid ook betekent dat er vergoeding nodig is voor hun inzet. Nu drie jaar later valt de inzet tegen. Een motie, twee jaar geleden, om binnen de NZa de inzet van ervaringsdeskundigen in de contractering mogelijk te maken, werd met grote meerderheid overgenomen. Mei 2022 is de minister gevraagd waarom er nog steeds geen vorderingen zichtbaar zijn. Er wordt terughoudendheid door zorgaanbieders en zorgverzekeraars gesignaleerd (Van Dam, 2022).

Omdat de expertise van ervaringsdeskundigen steeds vaker wordt ingezet en het begrip ervaringsdeskundigheid vaak te pas en te onpas wordt gebruikt, is er in 2020 gestart met het ontwikkelen van een kwaliteitssysteem voor ervaringsdeskundigen.

Een onderdeel hiervan was het stroomlijnen van de opleidingen van ervaringsdeskundigen door:

- a. het opstellen van een leerplan ervaringsdeskundigheid (niveau 2 tot en met 7);
- b. het ontwikkelen van een toetsingskader voor de opleidingen.

Daarnaast zijn er een kwaliteitsstandaard, beroepscode en beroepsregister ontwikkeld en is het BCP herschreven.

Het beroepsregister biedt de mogelijkheid om op drie beroepsniveaus te registreren (Van Erp, et. al., 2022). Voor de Ad-EZW zijn twee van de drie niveaus van toepassing:

1. Ondersteunend en assisterend ervaringsdeskundige, opleidingsniveau 2, 3 en 4.
2. Uitvoerend en coördinerend ervaringsdeskundige, opleidingsniveau 5 en 6.
3. Coördinerend en leidinggevend ervaringsdeskundige, opleidingsniveau 5, 6 en 7.

De genoemde documenten zijn leidend voor de inhoud van dit opleidingsprofiel en daarmee op een groot deel van de inhoud van de opleidingen en de registratie van ervaringsdeskundigen.

3.2 Ervaringsdeskundigheid

Ervaringsdeskundigheid, zoals hieronder afgebeeld, ontwikkeld door het hebben van **ervaring** aangevuld met **ervaringskennis** én het aanleren van vaardigheden voor het **professioneel inzetten** van ervaringsdeskundigheid **in verschillende rollen**. Ervaringskennis wordt ontwikkeld door de analyse van, en reflectie op, deze ervaring, aangevuld met de ervaringen van anderen en kennis uit diverse bronnen zoals onderzoek. Deze doorontwikkeling richt zich op het individuele proces als ook op de sociale context en maatschappelijke achtergrond.

Figuur 2: Ervaringsdeskundigheid

Overgenomen met toestemming uit: Ervaringsdeskundigheid beroepscompetentiemodel (p.14) door N. van Erp, D. Boertien, S. Liefhebber & A. van den Berg. VvEd, Trimbos-instituut, Kenniscentrum Phrenos, Movisie, ZonMw. Copyright 2022 van D. Boertien.

De verschillende rollen zijn:

- bruggenbouwer tussen de verschillende partijen en stakeholders;
- bondgenoot van de ander, een soort belangenbehartiger en vertrouwenspersoon. De gedeelde grond van vergelijkbare ervaringen biedt begrip, herkenning en erkenning voor dat wat moeilijk te verwoorden, uit te leggen en te verdragen is;
- rolmodel in herstel. Zowel cliënten als medewerkers zien dat verwarring en afhankelijkheid niet blijvend hoeven zijn, noch allesbepalend voor iemands identiteit;
- veranderaar, waarbij de nadruk ligt op de verandering van de opvattingen over en cultuur rondom kwetsbare mensen in onze samenleving;
- criticus, om kritisch en spiegelend de zorg- en dienstverlening te verbeteren. De kennis van binnenuit van belemmerende en stigmatiserende aspecten hierin is hier een onmisbaar element.

(Van Steenberghe, Reynaert, Roets & de Maeyer, 2020; Boertien & Van Bakel 2012).

Kenmerkend voor de ervaringsdeskundige professional in zorg en welzijn is dat deze zich onderscheidt van andere professionals. Niet alleen vanuit theorie en praktijk, maar juist vanuit eigen doorleefde ervaringskennis op het gebied van ontwrichting weet de ervaringsdeskundige in zorg en welzijn hoe complex en individueel herstel-, ontwikkelprocessen zijn. Zij zijn van binnenuit bekend met de krachtige processen van herstel en veerkracht en zijn hierdoor een voorbeeld van optimisme, hoop en empowerment.

Regelmatig word ik door collega's gevraagd om aan te sluiten bij gesprekken. Mijn collega begeleidde een jongen met een verstandelijke beperking en een alcoholverslaving. Ze kwam niet goed in contact met hem en vroeg of ze eens iemand mee mocht nemen. Dit vond hij goed. Ze heeft mij meegevraagd naar een gesprek met hem en zijn moeder. Toen zij vertelde dat ik ook een verslaving heb gehad zag ze zijn houding veranderen. Binnen korte tijd zaten we te praten alsof we elkaar al veel langer kenden. Hij voelde zich herkend en erkend. Mijn collega wist niet wat ze zag.

In gesprek met mensen luister ik met alles wat ik heb. Dan gaat mijn instinct rammelen en van daaruit ga ik aan de slag. Ik ben oordeelloos, behandel ieder mens, ongeacht de achtergrond op dezelfde manier. Ik heb me vaak onveilig gevoeld en daarom een overlevingsmechanisme ontwikkeld. Herkenning die vaak maar een half woord nodig heeft, biedt erkenning en begrip voor de eigen situatie en kan de moed geven om eigen mogelijkheden te gaan verkennen.

Alumnus EZW

Ervaringsdeskundigheid gaat over de doorleefde ervaringskennis op het gebied van ontwrichting en de gevolgen daarvan, zoals bijvoorbeeld uitsluiting, rouw of eenzaamheid. De context waarin de ervaringsdeskundige werkt, wordt ingekleurd door de doelstellingen en de doelgroep en deze kleuren dan daarmee ook de taken van de ervaringsdeskundige. De ontwrichtende ervaring van de ervaringsdeskundige is niet bepalend voor de context en doelgroep waar die werkt.

Ervaringsdeskundigen onderscheiden zich van andere professionals doordat zij werkend vanuit vrije ruimte weten hoe ruimte te maken voor ervaringskennis in het uitvoerende proces, binnen de

organisatie en breder in het beleid en de samenleving. Zij hebben geleerd waar de zorg of dienstverlening onbedoeld belemmeringen opwerpt, tegenwerkt of zelfs traumatiseert of waar die juist ruimte kan maken. En waar het beleid en de samenleving ruimte maakt of juist uitsluit. Deze ervaringskennis kunnen zij inzetten voor anderen in bijvoorbeeld persoonlijke contacten, feedback naar instellingen, peer support (Van Erp, et.al., 2022).

Een verdere uitleg van de betekenis van ervaringsdeskundigheid is te lezen in bijlage 2.

3.3 Consequenties voor het werkveld van de EZW

Het werkveld van de ervaringsdeskundigen is breed. Niet alleen zorg en welzijn maar ook maatschappelijke dienstverlening, onderzoek en overheid. Zij worden zowel ingezet in het uitvoerend proces als op beleidsniveau, bij onderzoek, opleidingen en trainingen (Van Erp, et.al., 2022).

In het sociaal domein is er steeds meer aandacht voor de ervaringen, vragen en het perspectief van de gebruikers van zorg- en dienstverlening. Door meer uit te gaan van ervaringen en ervaringskennis en het werken met ervaringsdeskundigen komt de leefwereld van de ander meer centraal te staan. Hiermee worden bovengenoemde ontwikkelingen en daaruit voortkomende problemen inzichtelijker. Ontwikkelingen zoals Welzijn nieuwe stijl (2010) maken het belang van aansluiten bij de leef- en belevingswereld van mensen in kwetsbare posities duidelijk. Dat veronderstelt een speciaal inlevingsvermogen, maar ook een vermogen om vanuit een ander perspectief dan dat van jezelf als professional te kijken naar krachten en kansen. Het gebruikmaken van ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid geeft daarin een voorsprong (Hogeschool Overleg Ervaringskennis en Ervaringsdeskundigheid, 2015).

Een project waarbinnen ervaringsdeskundigen voorlichting geven bij verschillende politiekorpsen door het hele land is goed beoordeeld. Dit project van Stichting Focus vond plaats in het kader van een landelijk antistigmaproject en is gefinancierd door de stichting Samen Sterk Zonder Stigma.

De politie wordt in de praktijk vaak geconfronteerd met mensen in een crisissituatie of geëscaleerde situaties, zoals suïcidepogingen, verward gedrag, overlast en gedwongen opnames. Vanuit eerdere ervaringen betitelen agenten mensen met een psychische kwetsbaarheid regelmatig – waarschijnlijk onbedoeld – negatief: bijvoorbeeld als gestoord of gevaarlijk.

Bron: Zorgvisie

Met de Wet maatschappelijke ondersteuning is een aantal verantwoordelijkheden die oorspronkelijk door de ggz werden opgevangen, overgeheveld naar gemeenten. Zij zijn verantwoordelijk voor de maatschappelijke ondersteuning en begeleiding van burgers. Er vindt samenwerking plaats tussen gemeenten en ggz-instellingen, bijvoorbeeld in multidisciplinaire wijkteams waar ook ervaringsdeskundigen deel van uit maken (HVA, 2018).

Gemeenten zijn verplicht om in hun beleidsplannen voor de uitvoering van de Jeugdwet, Wmo en Participatiewet op te nemen hoe ze uitvoering geven aan het VN-Verdrag Handicap. Zij moeten dit samenbrengen in een integraal plan voor het hele sociale domein. Het merendeel van de gemeenten betreft ervaringsdeskundigen bij het beleid voor mensen met een beperking (Movisie, 2021). Ervaringsdeskundigen hebben wisselende ervaringen met de samenwerking met gemeenten, variërend van hoopvol maar zoekende tot teleurgesteld omdat ze te weinig resultaat zagen van hun inbreng (Timmerman en Moonen, 2021).

‘Nog te vaak worden ervaringsdeskundigen pas gehoord als de gemeente ze uitnodigt om input te leveren. Dat zou anders moeten: ze zouden de ruimte moeten krijgen om het voortouw te nemen en hun verhaal te vertellen op momenten dat zij daar aanleiding voor zien.’

Reinier Schippers, ervaringsdeskundige gemeente Amsterdam. (Movisie, 2022)

Steeds meer gemeenten onderkennen dat het benutten van ervaringskennis op beleidsniveau helpt om sociale problemen concreet te definiëren, passender beleid te ontwikkelen en de kwaliteit van beleid en dienstverlening te verbeteren. Het maakt de leefwereld van mensen zichtbaarder en toont wat voor hen werkt. Ook laat het zien welke gevolgen beleid voor mensen heeft en hoe zij hun contact met regels, instanties en instituties ervaren. Het ontsluiten van deze ervaringskennis is een uitdaging. Overheden en instanties gaan daarom onder andere in gesprek met vertegenwoordigers in platforms, raden of belangenorganisaties. Ook vragen ze steeds meer inwoners en cliënten, in directe gesprekken, naar hun ervaringen. Het inzetten van ervaringsdeskundigheid kan van grote waarde zijn voor anderen en voor het effectief aanpakken van sociale vragen en problemen. Het meest bekend is het begeleiden en ondersteunen van anderen die in een vergelijkbare positie verkeren of een vergelijkbaar proces doormaken. Dit kan een persoonlijk herstelproces zijn, maar ook bijvoorbeeld een proces van bewustwording, acceptatie of rouw.

Het inzetten van ervaringsdeskundigheid is echter ook van waarde voor bijvoorbeeld de praktische beroepspraktijk, beleid en onderwijs.

Bij verschillende opleidingen zoals pedagogiek (HAN) en Social Work (HAN en HG) staan docenten samen met ervaringsdeskundigen voor de klas. Hierdoor wordt het leerproces van de studenten geïntensiveerd omdat de ervaringsdeskundige een belangrijke kennisbron inbrengt: ervaringskennis.

De ervaringsdeskundige ondersteunt bij het luisteren naar de ander, geeft duiding en betekenis aan het verhaal van de ander en werkt mee aan een betere aansluiting van beleid bij de ervaringen van de inwoners. Want luisteren en betrokken zijn is een ding, maar samen beleid beter maken en passende oplossingen vinden gaat verder en vraagt om oprechte samenwerking tussen overheid en burger (Movisie, 2022).

Eén van de mensen bij wie A. kwam, was een vrouw van halverwege de 60. Binnen het team werd al langere tijd getwijfeld aan haar leerbaarheid. Ze stond erom bekend dat ze wel steeds begon met een traject maar deze nooit afmaakte. Dit werd geweten aan fysieke beperkingen, gebrek aan intelligentie, doorzettingsvermogen en wilskracht. A. ging op bezoek, zwijgend zaten ze naast elkaar. De vrouw hield van breien en A. nam breiwerk mee. Stiltes werden minder ongemakkelijk en na verloop van tijd werden de gesprekken ongemerkt dieper en kwamen delen uit de levensverhalen overeen. Mevr. wilde wel dingen doen maar werd belemmerd door haar onderliggende angst en paniekaanvallen. Ze wilde een traumatraject afzeggen. A. merkte dat er onrust was en in een gesprek vertelde mevrouw dat het haar enorm zou helpen als A. mee zou gaan omdat zij een dergelijk traject had afgelegd en weet hoe eng en zwaar het kan zijn.

Alumnus Ad-EZW

In zijn motie aan de Tweede Kamer (2022) constateert lid De Neef C.S dat de ervaringsdeskundige in de jeugdzorg een grote meerwaarde heeft omdat deze een brug kan slaan tussen de jongere, ouders, behandelaars en bestuurders. Er wordt onderzocht hoe meer ervaringsdeskundigheid ingezet en geborgd kan worden voor de nabije en toekomstige jeugdzorgarbeidsmarkt.

Jansen en Lier (2014) zagen de meerwaarde binnen Jeugdzorg waar het gaat om empowerment en destigmatisering. Hun startnotitie benoemt vier pijlers waarin ervaringsdeskundigheid in de jeugdhulp wordt verbonden,

1. voorlichting en belangenbehartiging
2. training & advisering van professionals
3. maatje & lotgenotencontact
4. kennis & onderzoek

In de zorg, met name de ggz en verslavingszorg, wordt al vele jaren gewerkt met ervaringsdeskundigen waar zij o.a. herstelondersteuning vormgeven. De inzet van ervaringsdeskundigen heeft zich uitgebreid naar andere domeinen. Alumni van de Ad-EZW zijn werkzaam in o.a. jeugdzorg, ggz, verslavingszorg, MEE, forensische zorg, maatschappelijke opvang, sociale teams, onderwijs (VSO,MBO en HBO) of als zzp'er. Daarnaast wordt er ook een opkomst van ervaringsdeskundigen gezien binnen somatische zorg, vluchtelingenwerk, maatschappelijke ondersteuning.

Maatje & lotgenotencontact: Moeders Informeren Moeders (MIM) geeft opvoedingsondersteuning, gezondheidsvoorlichting en een steuntje in de rug aan moeders van een eerste kind: de MIM-moeders. Moeders Informeren Moeders heeft onder meer tot doel het zelfvertrouwen, de zelfredzaamheid en het zelfzorgvermogen van de MIM-moeders te vergroten en hun sociale netwerk te versterken. Ervaren moeders gaan maandelijks op bezoek bij de MIM-moeders en praten met hen over de opvoeding en verzorging tot het kind 18 maanden oud is (De Baat & Kooijman, 2012).

Jansen & Lier (2014)

De inzet van ervaringsdeskundigheid is geheel in de geest van de ‘inclusieve samenleving’ en de ‘participatiemaatschappij’. De begrippen eigen regie, zelfredzaamheid en participatie zijn kernbegrippen in het werk van de ervaringsdeskundigen. Ervaringsdeskundigen kennen vergelijkbare posities en hebben ervaring met het proces. Zij zijn hierdoor nauw verbonden met het perspectief van de ander, zelfhulp, herstel, grip en veerkracht.

Door zijn hechtingsproblematiek en de vele verhuizingen heeft hij zich als kind vaak onveilig gevoeld. Hierdoor heeft hij een zesde zintuig ontwikkeld om anderen in te kunnen schatten. Dit overlevingsmechanisme komt goed van pas in zijn werk als ervaringsdeskundige. Alles wat hij waarneemt dient als kompas om aan te sluiten bij datgene wat de ander nodig heeft.

Alumnus Ad-EZW

3.4 Het beroepenveld waarvoor de Ad-EZW opleidt

De afgelopen decennia heeft de cliëntenbeweging van de ggz zowel nationaal als internationaal de waarde van het inzetten van ervaringskennis en -deskundigheid voor de ondersteuning van herstelprocessen sterk naar voren gebracht. In de herstelvisie van de cliëntenbeweging heeft het concept herstel een andere betekenis dan de traditionele opvatting over genezing van een ziekte. Herstel verwijst naar een voortdurend proces van heling en de onvermoede en krachtige mogelijkheid om ‘voorbij’ een psychiatrische aandoening te kunnen leven. Het begrip herstel vanuit het cliëntenperspectief staat dus niet voor het hedendaagse politieke idee van maatschappelijk en economische participatie, maar betreft een “persoonlijke en uniek proces van veranderingen van iemands houding, waarden, gevoelens, doelen, vaardigheden en/of rollen” (Anthony, 1993).

Nauw gekoppeld aan herstel is het concept *eigen regie*, dat verwijst naar zelf invulling kunnen geven aan het herstelproces en het leven vanuit de eigen zienswijzen, belevingen en behoeften. Eigen regie betekent niet ‘eigen verantwoordelijkheid’ voor socio-economische omstandigheden en maatschappelijke structuren die het herstel van mensen belemmeren, maar voor (mede)zeggenschap tijdens behandelingen en herstelprocessen, die weleens uit het oog dreigen te worden verloren in de herstelondersteuning die in zorg- en welzijnspraktijken wordt geïmplementeerd.

“Ik werk vanuit de overtuiging dat je vanuit verlies en leegte hernieuwde kracht kan vinden om een nieuw leven op te bouwen. Een crisis is NOOIT maatgevend voor een mens. Wat wij ziekte noemen, is vaak een enorme herstel poging. Een kans om je te ontdoen van ziekmakende invloeden. Je kunt iemand helpen om ziekteverschijnselen tegen te gaan, maar dat verandert nog niks aan de situatie waarin iemand verkeert. Het mooiste van mijn werk vind ik, om te proberen iets in de (thuis-) situatie te veranderen.”

Alumnus Ad-EZW

De herstelvisie vanuit de cliëntenbeweging betreft een denk- en benaderingsomslag vanuit een emancipatoire en activistische beweging die strijdt voor burgerrechten, empowerment, medezeggenschap, en gelijkwaardige behandeling. Het herstelconcept waarmee in de opleidingen wordt gewerkt is afkomstig vanuit de cliëntenbeweging. Dit betekent dat het een emancipatoire maar ook een activistische grondslag heeft.

De laatste jaren zijn er veel stappen gezet om de positie van ervaringsdeskundigen in het werkveld te verstevigen. Door de groeiende herstelbeweging, maar ook de noodzaak om hulp- en dienstverlening meer ondersteunend te maken aan de leefwereld en (herstel-) processen, is het samenwerken met ervaringsdeskundigen sterk toegenomen. Ervaringsdeskundigen praten meer en meer mee over hoe zorg en ondersteuning het beste kunnen worden aangeboden. De ervaringsdeskundige schuift aan bij de beslistafel. Ervaringsdeskundigen denken mee over nieuw beleid en wetgeving. Zij zijn degenen die kritisch kijken naar de bestaande zorg en ondersteuning, herkennen wanneer werkwijzen of interventies herstelbevorderend of -belemmerend zijn en gaan daarover in gesprek met collega's en organisaties.

In de praktijk is de positie van ervaringsdeskundigen niet altijd duidelijk, en dikwijls onderwerp van gesprek (Van Erp et.al., 2022). Dit heeft te maken met de prille erkenning van het beroep en dat het werken met ervaringskennis een relatief nieuwe kennisbron is. Hierdoor ervaren sommige ervaringsdeskundigen hun werk als pionieren omdat taken en functies onvoldoende zijn omschreven en hun positie in de organisatie niet op voorhand vaststaat. De ervaringsdeskundige moet kwartiermaken om de positie te verwerven. Dat vraagt specifieke kwaliteiten of competenties van de ervaringsdeskundigen.

“Ik werk samen met collega's in een multidisciplinair team. Mijn collega's werken primair aan het stabiliseren van een toestandsbeeld. Dit is ontzettend belangrijk. Ik zet mij in om hiernaast het verhaal achter het ziekzijn boven tafel te krijgen, dit is erg belangrijk voor het aanboren van herstelkracht.

B. wilde geen leven dat aansloot op de situatie waarin zij nu zat, ze wilde het helemaal anders. In de acute zorg bestaat de regel: 'In tijden van crisis geen grote beslissingen nemen'. B voelde verzet, werd opstandig en wilde het anders terwijl er binnen ons team hard gewerkt was om van alles te regelen, uitkering, begeleiding, werkplek e.d. Ik heb haar ondersteuning geboden, ben met haar op stap gegaan in deze periode en B. zette allerhande stappen als contactherstel met familie en vertrekken uit deze regio. Ze ging meer ruimte innemen voor dat wat goed voor haar voelde. Nu heeft ze een appartement en krijgt support bij regelzaken. Voor mij stond een echte power-vrouw. Het levend bewijs van empowerment.”

Alumnus Ad-EZW

Sociaal Werk Nederland en Movisie hebben onderzocht hoe het ervoor staat met ervaringsdeskundigen in het sociaal domein. In 2018 deden zij een eerste peiling, twee jaar later in 2020, nogmaals. Hieruit blijkt dat meer organisaties (65 procent) in 2020 met ervaringsdeskundigen werken. Maar ook blijkt dat het aantal ervaringsdeskundigen met een betaalde baan nauwelijks is gestegen. Ze worden op verschillende specifieke terreinen ingezet: armoede en schulden, ggz-problematiek, dak- en thuislozen, geweld in huis, verslavingsproblematiek, sociale uitsluiting, activering en statushouders. De inzet op de terreinen ggz en armoede en schulden zit duidelijk in de lift. Het overgrote deel van de organisaties werkt samen met ervaringsdeskundigen in het 'primaire proces van de organisatie': als lid van een sociaal team, voor het verlenen van individuele hulp of ondersteuning en als co-begeleider. Daarnaast vervullen ervaringsdeskundigen ook een rol in het secundaire proces, bijdrage aan beleid en ontwikkeling.

De ervaringsdeskundige biedt iets wat een ander niet kan. Door de ervaring die ervaringsdeskundigen hebben, zijn ze in het bezit van kennis en kunde die uitstijgt boven het individuele niveau van de gebruiker van de hulp- en dienstverlening en wat andere professionals en beleidsmakers kunnen bieden en weten. Ervaringsdeskundigen zijn in staat het gat te dichten tussen leef- en systeemwereld, tussen de ander en sociale professionals. Zij kunnen bijdragen aan de menselijke maat tussen burgers en overheid, tussen de ander, naasten en zorgprofessionals en daarin een verbinder zijn. Ontwikkelingen die van invloed zijn op de taak van de ervaringsdeskundige zijn eenzaamheid, exclusie, sociale ongelijkheid en polarisatie. De ervaringsdeskundige is vanuit diverse rollen een voorloper en kartrekker ten aanzien van kansengelijkheid, vanuit het uitgangspunt van samenwerken aan kwaliteit van leven en een inclusieve samenleving (Movisie, 2022).

3.5 Betekenis van de ontwikkelingen voor de opleidingen

Studenten leren tijdens de opleiding verschillende theorieën en methoden. De verbinding naar de actuele beroepspraktijk is waar de Ad voor staat. Dat is de reden dat de aangeleerde theorieën en methodes niet op zichzelf staan, maar door de student moet kunnen worden toegepast op een vraagstuk in het beroepenveld van de Ad-Ervaringsdeskundigheid in Zorg en Welzijn. Het vraagstuk dat de Ad'er aanpakt is voor de beroepen op Ad-niveau een praktisch vraagstuk. De Ad'er kan de verbinding leggen tussen verschillende aangedragen theorieën en methodes om een vraagstuk dat geen standaardoplossing kent op te lossen. 'Studenten leren om hun eigen ervaringskennis te delen zonder deskundigheid te suggereren over de ervaringen van de ander. Zij leren om binnen organisaties en de samenleving in gesprek te gaan over de noodzaak om ruimte te maken voor ervaringskennis en daar met professionele en wetenschappelijke kennis op aan te sluiten' (Van Erp et al., 2022, p. 14).

"Ervaringsdeskundigen krijgen een belangrijke rol in de ontwikkeling en uitvoering van beleid, zodat aandacht voor de persoonlijke situatie van de cliënt en haar/zijn sociale netwerk meer centraal komt te staan."

Een nieuwe lente een nieuw geluid, coalitieakkoord gemeente Amsterdam, mei 2018

Ervaringen alleen zeggen lang niet alles. Het is zaak om de betekenis van deze ervaringen te taxeren, juist te interpreteren en er waardevolle conclusies aan te verbinden. Ervaringsdeskundigen spelen hierbij een belangrijke rol. Zij helpen de opgehaalde ervaringen te duiden, op hun waarde te schatten en in een bredere context te plaatsen, zodat instellingen en gemeenten ervaringskennis, als kennisbron, effectief kunnen inzetten om hun beleid en dienstverlening beter te laten aansluiten bij wat de gebruikers werkelijk nodig hebben (Movisie 2022).

De eerdergenoemde ontwikkelingen laten zien dat er, naar verwachting, een groter beroep gedaan zal worden op ervaringsdeskundigen in de verschillende werkvelden van het sociaal domein. Opleidingen zullen aansluiten bij deze ontwikkelingen, wat betekent dat er naast de specifieke opleiding tot ervaringsdeskundige ook aandacht zal zijn voor de specifieke context van de werkplek en de rol die de ervaringsdeskundige daarin heeft. Denk bijvoorbeeld aan de specifieke problematiek die speelt binnen de jeugdzorg of complexe problematiek in het wijkgericht werken binnen de gemeente. Parallel hieraan zal in samenwerking tussen werkveld en opleidingen onderzocht kunnen worden hoe de zichtbaarheid en positie van ervaringsdeskundigen in de werkvelden kan worden versterkt. Ervaringsdeskundigheid kan in diverse werkvelden en functies daarbinnen ingezet worden, bijvoorbeeld binnen de ambulante en (semi-) residentiële ggz, FACT-teams, forensische zorg, oggz, psychogeriatric, verslavingszorg, sociale teams, jeugdhulpverlening (zonder registratie), onderwijs, vluchtelingenwerk, maatschappelijke opvang, welzijnsorganisaties, reclassering en gemeenten, werkbedrijven, cliëntorganisaties als herstelacademies.

Het is van belang de verbinding met internationale ontwikkelingen van ervaringsdeskundigheid te kennen. Dit betekent dat in de opleiding zowel ontwikkelingen in andere landen als ook aandacht zal zijn voor diversiteit en interculturaliteit. Het werken vanuit de gelijkwaardigheid, inclusiviteit, solidariteit, diversiteit, integriteit, respect en deskundig handelen zijn de kernwaarden waar vanuit de ervaringsdeskundige handelt. De ervaringsdeskundige werkt vanuit een basisattitude waar wederkerigheid centraal staat (Van Erp, et.al., 2022).

Het scholen van ervaringsdeskundigen moet niet gebeuren vanuit het dominante discours van het hulpverlenersdenken, maar juist vanuit de uniciteit van de ervaring.

Kenniscentrum Phrenos

De vier kerntaken van ervaringsdeskundigen, zoals beschreven in het beroepscompetentieprofiel ervaringsdeskundigheid (2022), vormen de basis van de opleiding:

- Kerntaak 1: Ruimte maken voor ervaringskennis bij het herstel of de persoonlijke ontwikkeling van mensen die ontwrichtende situaties en de gevolgen daarvan ervaren.
- Kerntaak 2: Bevorderen van persoonsgerichte, gelijkwaardige en toegankelijke zorg, ondersteuning en dienstverlening.
- Kerntaak 3: (Beleids)beïnvloeding van de systeemwereld om die dienend te maken aan de leefwereld om zodoende empowerment, diversiteit en inclusie te bevorderen.
- Kerntaak 4: Eigen en collectieve ervaringskennis inzetten ter versterking van het vakgebied en de positionering van het beroep.

De vertaling van de kerntaken naar de betekenis naar het eindniveau van de Ad-EZW is te vinden in bijlage 3.

4. Leerresultaten

De leerresultaten van Ad-EZW zijn direct afgeleid uit de Beschrijving van niveau 5 Associate degree (Overlegplatform Associate degree, 2022) en vertaald naar de specifieke ervaringsdeskundige beroepscontext. Tevens is in deze leerresultaten de onderzoekende houding van de Ad-student opgenomen, afgeleid uit de Handreiking onderzoekende houding op niveau 5 (Blom, de Graaf, Muris, Padmos, Spithost & Struik, 2021). Vervolgens wordt er een verbinding gemaakt tussen alle leerresultaten en de onderzoekende houding.

4.1 Leerresultaten Ad-EZW

Alle leerresultaten zijn te verbinden met de kerntaken zoals opgenomen in het BCP. Bij sommige kerntaken zijn bepaalde leerresultaten sterker aanwezig.

Bij de leerresultaten worden voorbeelden genoemd. Deze zijn ter verduidelijking toegevoegd. Iedere opleiding bepaalt zelf hoe de leerresultaten te toetsen.

Leerresultaat 1: Methodisch handelen

De ervaringsdeskundige professional verkent de context van de ander in dialoog met de ander, diens systeem en betrokken (hulpverlenings-)disciplines. Dit gebeurt vanuit een open en onderzoekende houding en is gericht op het bieden van herstelondersteuning. Hierbij wordt adequaat gebruik gemaakt van herstelondersteunende tools, werkwijzen en interventies en wordt individuele en collectieve ervaringskennis op passende wijze ingezet. De ervaringsdeskundige professional handelt vanuit herstelgerichte, krachtgerichte en normatieve kaders.

De ervaringsdeskundige heeft een denk- en handelingsrepertoire waarbij sprake is van integratie van drie kennisbronnen: ervaringskennis, (wetenschappelijke) theoretische kennis en praktijkkennis o.a. gebaseerd op verschillende theorieën en methoden aangaande herstelondersteuning en ervaringsdeskundigheid. De ervaringsdeskundige kan een selectie van de methoden en theorieën inzetten in de beroepspraktijk en verbinden met de context die daar op dat moment om vraagt. Van belang is, dat het methodisch handelen in het teken staat van het faciliteren van het proces van empowerment en dat de ander zichzelf kan zijn en zelf aan het herstelproces kan werken. Dit kan zowel individueel als binnen groepsverband zoals zelfhulpgroepen. De ervaringsdeskundige kan gidsen zonder de regie te nemen en is in het handelen gericht op empowerment, herstel en presentie, rekening houdend met de invloed van stigma.

Voorbeeld:

Heleen heeft binnen de ouderenpsychiatrie een lotgenotenbijeenkomst georganiseerd met als doel om mensen ruimte te geven om zichzelf te zijn en te worden. De activiteit was vrijblijvend en de deelnemers kozen het gespreksonderwerp piekeren. Er is uitgewisseld wat piekeren is en gedeeld hoe zij hiermee om gaan. Hiervoor is gekozen omdat lotgenotencontact de deelnemers kan helpen te reflecteren op hun ervaringen en daarmee hun copingstrategieën versterkt. In de bijeenkomst zijn door het delen van eigen en collectieve ervaringskennis copingstrategieën voor piekeren uitgewisseld.

Voorbeeld:

Pieter heeft door kwartiermaken echt de verbinding gemaakt tussen twee groepen, waarbij er op een natuurlijke en duurzame manier contact is gelegd tussen mensen met autisme, die behoefte hadden aan het leren om sociale contacten te onderhouden en deelnemers van de Kentering. Hierbij is een gastvrije en veilige sfeer gecreëerd voor alle deelnemers, hetgeen heeft geleid tot betekenisvolle verbinding. Pieter heeft hierin gefaciliteerd vanuit zijn collectieve ervaringskennis.

Leerresultaat 2: Samenwerken

De ervaringsdeskundige professional draagt bij aan en initieert interdisciplinaire samenwerking binnen of tussen (professionele) netwerken op het niveau van de gebruiker en van de organisatie van zorg en/of welzijn t.b.v. herstelondersteuning en het tegengaan van stigmatisering.

De ervaringsdeskundige professional heeft in de praktijk te maken met een grote diversiteit aan interne en externe samenwerkingsrelaties. Afhankelijk van de beroepscontext kan de ervaringsdeskundige in meer of mindere mate kartrekker of voorloper van een team zijn in het creëren van herstelondersteuning en het consequent tegengaan van stigmatisering. De ervaringsdeskundige is zich bewust van het eigen functieprofiel en de positie van ervaringsdeskundigheid in het team, weet om te gaan met verschillende rollen en de mate van besluitvorming en verantwoordelijkheid aangaande herstelondersteuning. De ervaringsdeskundige is een verbinder en hecht belang aan een waardevolle samenwerking met de ander en relevante betrokkenen zoals diens netwerk, andere professionals en beleidsmakers. Daarbij weet de ervaringsdeskundige de belangen en waarden van de ander te vertalen naar team en organisatie. De ervaringsdeskundige vervult daarbij tevens een brugfunctie tussen samenwerkingspartners. De ervaringsdeskundige is proactief, beweegt tussen de leef- en systeemwereld, kan alternatieven voor het professionele handelen inbrengen, kan leiding nemen en geven, heeft oog voor de aanwezige discretionaire ruimte, maakt hier zorgvuldig en adequaat gebruik van en verdedigt deze waar nodig vanuit de visie van herstelondersteuning. Hij maakt gebruik van de meerwaarde van het samenwerken, met als doel om samen, in co-creatie, een resultaat neer te zetten.

Voorbeeld:

Mercedes werkt op de afdeling ggz jeugd. Hier verblijven met name jongeren die erg op zoek zijn naar hun identiteit en meerdere keren komt ook de seksuele identiteit in gesprekken naar voren. Ook Mercedes heeft hier erg mee moeten stoeien in het verleden. Tijdens haar opname werd hier geen aandacht aan geschonken. Ze merkt dat er op de afdeling aandacht wordt besteed aan allerlei thema's zoals wonen, studie, e.d. Het thema seksuele identiteit komt niet aan bod. Mercedes geeft dit signaal aan het team. Het team herkent haar inbreng wel en ondersteunt haar om dit verder te verkennen. Mercedes onderzoekt samen met de jongeren wat een goede vorm is. Ze werkt samen met het management voor de facilitering en bespreekt de plannen ook met het team. De uitkomst is het starten van een gespreksgroep voor jongeren met LGBTQIA.

Leerresultaat 3: Communiceren

De ervaringsdeskundige professional communiceert op open en passende wijze, vanuit verschillende perspectieven en op basis van individuele en collectieve ervaringskennis, afgestemd op de context van de situatie.

De ervaringsdeskundige weet communicatievaardigheden op verschillende niveaus passend in te zetten om aan te kunnen sluiten bij verschillende gesprekspartners. Dit betreft het individu en de groep en op team- of organisatieniveau. Daarnaast is de ervaringsdeskundige zich bewust van de eigen rol en positie en kan vanuit ervaringskennis doelgericht communiceren over de eigen rol, taken en opbrengsten in het eigen team en naar directbetrokkenen. De communicatie is gericht op de verbinding tussen beleid en uitvoering aangaande herstelondersteuning, met oog voor passend taalgebruik in de context. De ervaringsdeskundige creëert een sfeer van optimisme en vertrouwen. De ervaringsdeskundige luistert open en actief en is zich bewust van de relatie, van de boodschap, van de eigen rol en die van de ander, van kwetsbaarheid en kracht. De ervaringsdeskundige is oprecht nieuwsgierig en verstaat de kunst van het 'niet weten' en vragen stellen. Ongevraagd advies, medisch taalgebruik en oordeel blijven achterwege. De ervaringsdeskundige reflecteert op het effect van de communicatie en vertaalt dit waar nodig in vervolgacties passend bij de context van de situatie.

Voorbeeld:

Mo werkt in een sociaal teams. Hij heeft gesprekken gehad met een bewoner, een naaste en een hulpverlener. Mo kon kiezen uit vier gespreksthema's: zingeving, gezondheid, zelfredzaamheid of zelfzorg. In het gesprek met een bewoner in de wijk, diens moeder en de begeleidende sociaal werker was het thema zelfredzaamheid. Daarbinnen kwamen o.a. de zorg voor kinderen en de financiën aan bod. Door meerdere perspectieven te onderzoeken en te verwoorden kreeg Mo de mogelijkheid om de rol van bruggenbouwer te verkennen. Door de gesprekken kregen de deelnemers beter inzicht in hun eigen perspectief, het perspectief van de ander en de verschillende belangen die speelden in de situatie. Ook het perspectief van Mo veranderde door meerdere belangen te onderzoeken.

Leerresultaat 4: Probleemoplossend vermogen

De ervaringsdeskundige professional onderzoekt en analyseert beroepskritische vraagstukken, die geen standaardoplossingen kennen, systematisch en doelbewust om zo in co-creatie oplossingsrichtingen te genereren.

Vanuit een onderzoekende houding draagt de ervaringsdeskundige bij aan het optimaliseren van de beroepspraktijk. Hierin staat inclusie en destigmatisering en het creëren van een positieve en toegankelijke cultuur centraal en is diversiteit de leidraad. De ervaringsdeskundige signaleert, analyseert en bespreekt knelpunten gericht op herstelondersteuning op methodische wijze. Daarbij is de ervaringsdeskundige kritisch, creatief en innovatief en stelt diens oordeel uit tot alle benodigde informatie is verzameld. De ervaringsdeskundige hanteert daarvoor een werkwijze passend bij de

situatie, is in staat de juiste vragen te stellen, die nodig zijn om het probleem af te wegen en te analyseren en handelt vanuit een verbindend perspectief.

Voorbeeld opdracht:

Annabel heeft een infographic gemaakt voor het team. Ze heeft de missie en visie van de organisatie gelezen en heeft onderzocht hoe de verbinding wordt gemaakt met herstelondersteunend werken. Ze heeft haar bevindingen gekoppeld aan de theorie en de herstelbevorderende en herstelbelemmerende factoren benoemd. Zo gaf zij het team terug dat in de gesprekken eigen ervaring en inzicht wordt meegenomen en er naar verschillende maatschappelijke rollen wordt gekeken en de bijbehorende vaardigheden. Aan de andere kant ontdekte ze dat de stappen in het plan groot waren, hetgeen kon leiden tot motivatieverlies. Ook waren de doelen veelal nog doelen van de hulpverleners of werden de doelen enorm beïnvloed door naasten of andere betrokkenen. Aan de hand van concrete verbeterpunten kon het team aan de slag.

Leerresultaat 5: Lerend vermogen

De ervaringsdeskundige professional verantwoordt het eigen beroepsmatig handelen door de integratie van ervaringskennis, theoretische kennis, praktijkkennis en reflectie hierop. Hier houdt de ervaringsdeskundige rekening met ethische en maatschappelijke waarden en kaders.

De ervaringsdeskundige werkt actief aan de eigen ontwikkeling door zich lerend op te stellen en zich blijvend aan te passen aan de veranderende rol in de omgeving door leervragen te stellen en deze te delen. Leren en werken zijn verweven voor de ervaringsdeskundige, waarbij feedback geven en vragen vanzelfsprekend is. De ervaringsdeskundige kan kwesties doordenken en een dialoog voeren. De ervaringsdeskundige reflecteert daarbij op het eigen ontwikkelproces van ervaring naar ervaringsdeskundigheid. Door evaluatie, reflectie en bijstelling van het methodisch handelen en de eigen rol in de beroepscontext van herstelondersteuning blijft de ervaringsdeskundige werken aan professionele ontwikkeling en vakbekwaamheid. Dit gebeurt door het stellen van leervragen, en deze vragen te relateren aan theoretische en normatieve kaders. De ervaringsdeskundige reflecteert en deelt overwegingen met anderen in het werk, om zo samen te werken aan leervragen en kwesties. Door op verschillende wijzen te reflecteren op het eigen professionele handelen en dat van anderen en op de rolontwikkeling in de context van het beroep, werkt de ervaringsdeskundige aan persoonlijke en professionele ontwikkeling. De duurzame inzetbaarheid en wendbaarheid van de ervaringsdeskundige worden door het lerend vermogen vergroot. De ervaringsdeskundige heeft een gefundeerde visie op de verschillende rollen en de positie van ervaringsdeskundigheid in het werkveld, blijft deze op basis van nieuwe ontwikkelingen bijstellen, en is daarmee vakbekwaam.

Voorbeeld:

Tjitske heeft aan het einde van haar eerste studiejaar een criteriumgericht interview (cgi). Zij heeft daarvoor teruggeblikt op de start van het jaar en de ontwikkeling die ze doorgemaakt heeft. Ze werkt op een scholengemeenschap. Het afgelopen jaar is ze binnen de opleiding en in het werkveld haar rol als ervaringsdeskundige gaan verkennen. Ze heeft in een verslag haar visie op ervaringsdeskundigheid verwoord en de leerresultaten geëvalueerd. Haar kwaliteiten en ontwikkelpunten zijn beschreven en besproken met medestudenten en haar team. Zo vindt ze het o.a. belangrijk om zich verder te ontwikkelen in het nemen van afstand van haar werkervaringen. Haar kracht is o.a. oordeelloos luisteren en present zijn. Ze heeft met haar praktijkbegeleider en medestudenten gesproken over de positionering en profilering als ervaringsdeskundige, samenwerken binnen de organisatie maar ook met andere betrokkenen buiten de scholengemeenschap zoals jeugdzorg en ouders. Haar verslag is haar voorbereiding op het criteriumgericht interview dat zij heeft met haar begeleider van werk en docent.

4.2 Leerresultaten en de onderzoekende houding

De Ad-professional is geen onderzoeker, maar zet vooral de onderzoekende houding in om zichzelf en zijn beroepspraktijk te ontwikkelen. De hiervoor genoemde leerresultaten (methodisch handelen, samenwerken, communiceren en probleemoplossend vermogen) kunnen worden verbonden met de onderzoekende houding. Praktijkvraagstukken zijn de kern. De analyse van een praktijkvraagstuk wordt aangepakt vanuit theorieën en methoden. In samenwerking met stakeholders worden oplossingsrichtingen in kaart gebracht. Goede communicatie slaat daarbij de brug tussen beleid en uitvoering. Reflectieve vaardigheden spelen een sleutelrol bij het inzetten van de onderzoekende houding. Zij zorgen voor betekenisvolle vragen, verbinden onderzoek met van belang zijnde waarden, geven betekenis aan de verkregen gegevens en verbinden nieuwe inzichten aan bestaande kennis en ervaringen.

Het lerend vermogen is een overkoepelend leerresultaat gekoppeld aan de ontwikkeling van de Ad-professional. Steeds is er sprake van een onderzoekende houding die zich uit in de ontwikkeling binnen het eigen werk/beroepsrol (Blom H.et.al.,2021, p.11).

4.3 Complexiteit en zelfstandigheid

Om de complexiteit en zelfstandigheid van een vraagstuk te duiden maken Blom H.et.al. (2021) gebruik van het ZelfCom-model. Dit model geeft de mogelijkheid om het competentieniveau van praktijkvraagstukken in te schatten door de verwijzing naar complexiteit en zelfstandigheid van studietaken. Complexiteit en zelfstandigheid kan per opleiding en werkveld verschillen. In dit model worden de beide factoren tegen elkaar afgezet en elk onderverdeeld in laag, midden en hoog. A is het laagste - en E het hoogste niveau. Voor de Ad is er sprake van een toenemende complexiteit en zelfstandigheid in de beroepssituaties. De vormen die afhankelijk van het werkveld en het type opdracht bij Ad-niveau passen zijn matig complex en goed te doorgronden. Bij vraagstukken gaat het dan om de volgende kenmerken:

Zelfstandigheid →	C	D	E
	B	C	D
	A	B	C
ZelfCom model	Complexiteit →		

- De mate van complexiteit en zelfstandigheid zijn allebei gemiddeld.
- De mate van complexiteit is hoog en de student wordt stap voor stap begeleid, met een lage mate van zelfstandigheid.
- De student krijgt een grote verantwoordelijkheid en werkt zelfstandig in een relatief eenvoudige omgeving.

(Blom H.et.al,2021, p. 18-19)

4.4 Vergelijking niveaus mbo-4, hbo-Associate degree en hbo-bachelor

De opleidingen Ad Ervaringsdeskundigheid in Zorg en Welzijn leiden mensen op die zowel praktisch als overstijgend te werk kunnen gaan.

Een uitwerking van deze vergelijking is te vinden in bijlage 4.

5. Wissensgebiete

De kennisgebieden zijn opgesteld door de ontwikkelgroep voor het kwaliteitsregister Ervaringsdeskundigen. De opleidingen zijn er verantwoordelijk voor om deze kennisgebieden terug te laten komen in hun onderwijs.

De kennis is opgebouwd uit onderwerpen, die specifiek zijn voor de ervaringsdeskundige professional en algemene onderwerpen, die vanuit de grondgedachte van ervaringsdeskundigheid worden ingevuld. Dit betekent dat er ruimte gefaciliteerd dient te worden om de eigen gedachtes, wensen en nuances te formuleren. Daarnaast is er ruimte om kennis aan te bieden die relevant is voor iedere Ad-professional zoals onderzoekende houding, intercultureel en interprofessioneel werken.

Kritische beroepssituaties, terugkerende thema's, die voor het betreffende beroep vaak vragen en soms spanning oproepen, spelen een belangrijke rol bij de invulling van de taken van de ervaringsdeskundige en de bijbehorende kennisgebieden die hieronder beschreven zijn. Deze staan opgenomen in het BCP. Dit is tevens de reden dat het kennisgebied niet alleen genoemd wordt maar ook wordt toegelicht.

Basisthema's van de Body of Knowledge ervaringsdeskundigheid in zorg en welzijn

- **Herstel** - denk hierbij aan kennis en doorleefd begrip van herstel en de verbinding met de eigen ervaringen met ontwrichting en herstel, het herstelproces van de ander, de rol van de maatschappelijke context en zingeving.
- **Herstelondersteuning** - denk hierbij aan kunnen leren van en reflecteren op de ondersteuning van herstel vanuit cliëntniveau, team, organisatie, netwerk, internationale netwerken.
- **Trauma-sensitiviteit** - denk hierbij aan sensitiviteit voor (relationeel) geweld en aan hoe zorg en samenleving vanuit ervaringskennis sensitief kunnen zijn voor het verstaan van trauma en het voorkomen ervan.
- **Ervaring, ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid** - denk hierbij aan de inbreng van ervaringskennis naast wetenschappelijke kennis en praktijkkennis. De kerntaken die hierbij horen zijn het ondersteunen bij individuele herstelprocessen, zelfregie, herstelondersteuning en emancipatoire beïnvloeding zoals het doorbreken van geïnstitutionaliseerde maatschappelijke belemmeringen. Daarnaast valt te denken aan de kernwaarde vrije ruimte en de pijlers emancipatie en methodische zelfhulp, geschiedenis van de cliëntbeweging. Denk ook aan diverse vormen waarin ervaringsdeskundigheid kan worden ingezet, zoals bijvoorbeeld familie-ervaringsdeskundigheid.
- **Methodische zelfhulp** - denk hierbij aan kennis van methodische zelfhulpprogramma's zoals bijvoorbeeld WRAP en Herstellen doe je zelf.
- **Verklaringsmodellen** - denk hierbij aan verklaringen voor gedrag vanuit verschillende perspectieven zoals het biopsychosociaal verklaringsmodel, het biologisch verklaringsmodel, het psychologisch verklaringsmodel, het sociaal verklaringsmodel, het stress-kwetsbaarheidsmodel, het medisch model, het trauma model, waarin aandacht is voor de herstelgerichte visie en de verbinding met positieve gezondheid en veerkracht.
- **Groepsdynamica** - denk hierbij aan groepsfunctioneren, faciliteren van zelfhulpgroepen met aandacht voor de groepsdynamiek.

- **Methodisch handelen** - denk hierbij aan vraaggericht werken, gebruikmaken van hulpbronnen, steunsystemen, faciliteren bij zelfhulp, evalueren en bijstellen.
- **Socialisatie en identiteit** - denk hierbij aan levensloopspsychologie, sense of belonging en identiteitsconcepten
- **Participatie en inclusie** - denk hierbij aan emancipatie, stigma en destigmatisering, sociale uitsluiting, discriminatie, tegengaan van bestaansonzekerheid, rehabilitatie en kwartiermaken.
- **Netwerkgericht werken** - denk hierbij aan het aangaan van een samenwerkingsproces, waarbij de nabije omgeving wordt betrokken en waarbij rekening wordt gehouden met de culturele context. Daarbij ruimte maken voor het onbekende en het andere, gelijkwaardigheid, gelijkwaardige inbreng van alle perspectieven en het doorbreken van systemen.
- **Contextueel werken** - denk hierbij aan het zich bewust worden van de verschillende werkgebieden van de ervaringsdeskundigen en welke invloed dit heeft op hun rol, werken vanuit de leefwereld en systeemwereld en het dichten van de kloof tussen beide.
- **Ethisch handelen** - denk hierbij aan het in ogenschouw kunnen nemen van verschillende perspectieven en tegenstellingen vanuit ethische en normatieve kaders.
- **Wet- en regelgeving** - vanuit het perspectief van emancipatie en van maatschappelijke rechtvaardigheid, zoals bijvoorbeeld de rechten van de mens.
- **(Normatieve) professionaliteit** - denk hierbij aan de cultuurverandering die ervaringsdeskundigheid met zich meebrengt. Hoe verhoudt de ervaringsdeskundige zich tot de context waarin hij/zij werkt?

Voorbeelden van beroepsproducten

De onderstaande voorbeelden van gemaakte beroepsproducten zijn afkomstig van studenten Ad-EZW in het kader van de eindopdracht. De beroepsproducten dienen een bijdrage te leveren aan de verbetering/vernieuwing ten aanzien van herstelondersteuning dan wel ervaringsdeskundigheid en aansluiten bij een vraag uit het werkveld. Een beroepsproduct kan verschillende verschijningsvormen hebben, zoals een Analyse, Advies, Ontwerp, Handeling, Fabricaat (Losse, 2018 in Blom, et al., 2021, p.16). De beoordeling van het product vindt in samenwerking met het werkveld plaats. Het werkveld richt zich hierin vooral op de bruikbaarheid en de opleiding op niveau 5.

- Beroepsproduct Advies: een advies t.b.v. de implementatie van een herstelgerichte intake en de rol van de ervaringsdeskundige daarbij.
- Beroepsproduct Handeling: lesmateriaal om op een middelbare school schaamte, stigma en ontwrichtende ervaringen in de puberteit bespreekbaar te maken, vanuit het perspectief van de jongere en de betekenis voor het onderwijs.
- Beroepsproduct Fabricaat: het Vertelspel waarbij eigen ervaringen en kwetsbaarheden tussen personeel van onderwijs, zorginstellingen e.d. besproken wordt.
- Beroepsproduct Fabricaat: een fotowaaijer met smileys en open vragen om met cliënten, van een zorginstelling, die zich zeer moeizaam kunnen uiten in taal, in gesprek te gaan over hun tevredenheid over de instelling en mogelijkheden voor verbetering.

6. Validatie en verantwoording

6.1 Context van het profiel

Het opleidingsprofiel Ad Ervaringsdeskundigheid in Zorg en Welzijn is gelijktijdig en in afstemming met de andere drie opleidingsprofielen, te weten Ad Social Work (SW), Ad Pedagogisch Educatief Professional (PEP) en Ad Sociaal Financiële Dienstverlening (SFD), binnen het Landelijk Ad-Overleg Zorg, Welzijn en Educatie ontwikkeld.

Deze opleidingsprofielen kennen overlap, waarin alle vier de opleidingen opereren in het domein van Zorg, Educatie, en/of Welzijn. De op te leiden professionals hebben voor een deel te maken hebben met dezelfde landelijke ontwikkelingen en hebben op een aantal vlakken overeenkomstige kennis en vaardigheden nodig om hun beroep uit te kunnen oefenen. De context waarbinnen en de beroepstaken waartoe opgeleid wordt, verschilt echter. Om recht te doen aan deze context en de specifieke kennis en vaardigheden die nodig zijn om in deze context goed te kunnen functioneren zijn we tot de huidige indeling van opleidingsprofielen gekomen.

6.2 Verantwoording en totstandkoming van het profiel

Bij de werkveldvalidatie van landelijke opleidingsprofielen speelt de samenhang tussen de verschillende opleidingen en werkveldpartners een belangrijke rol. Vanwege een zekere ontschotting van beroepen en het vervloeien van grenzen van sectoren is er een toenemend belang van interprofessionele- en intersectorale samenwerking. Zodoende is enerzijds te zien dat werkveldpartners betrokken zijn bij meerdere Ad-opleidingen, anderzijds bedienen Ad-opleidingen meerdere domeinen. Voorbeelden hiervan zijn de opleiding Ad SFD die het sociale, economische en juridische domein betreft, de opleiding Ad PEP als cross-over tussen het educatieve en sociale domein en de opleiding Ad SW die het sociale domein verbindt met het domein gezondheid. Zo zijn Ad-opleidingen binnen Zorg, Welzijn en Educatie veelal domeinoverstijgend ingericht en een verbindingsschakel tussen verschillende sectoren. Om de landelijke Ad-opleidingsprofielen in lijn daarmee te realiseren, is voor de validatie van de profielen gekozen voor een samenwerkingsmodel. De opleidingen hebben gezamenlijk opgetrokken met een groot aantal breed georiënteerde werkveldpartners. In aanvulling daarop werken opleidingen ook nauw samen met de betreffende specifieke brancheorganisaties en/of beroepsverenigingen.

Vanaf de start van de Ad-opleidingen in de domeinen Zorg, Welzijn en Educatie is het werkveld nauw betrokken geweest bij het ontwerp van de opleidingen. Individuele hogescholen hebben werkveldpartners bevestigd voor hun eerste aanvraag macrodoelmatigheid bij de Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs en stelden werkveldadviesraden aan. Al snel ontstonden er ook bredere samenwerkingsverbanden, waarin onderwijs en werkveldpartners samen optrokken. Te denken valt aan het consortium Ad-opleidingen Sociaal Werk in de Zorg waar zowel hogescholen als werkveldpartners (Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland en Centrum voor Arbeidsverhoudingen Overheidspersoneel) in participeerden in de periode 2014-2017. Ook in het landelijk Overleg Ad-Pedagogisch Educatief Professional, waar toen nog opleidingen met verschillende benamingen waren betrokken, vond al in die periode overleg plaats met brancheverenigingen, zoals ook de opleidingen Ad SFD en de opleidingen Ad EZW vanaf het begin samen optrokken met hun belangrijkste werkveldpartners.

Mede vanwege het gegeven dat verschillende opleidingen hetzelfde domein bedienen of juist domeinoverstijgend zijn, was een breed gezamenlijk Landelijk Ad-overleg Zorg, Welzijn en Educatie destijds een logische keuze. Zo kon met de sectoren in gezamenlijkheid worden afgestemd over verschillende Ad-opleidingen. In eerste instantie betrof dit LAdO-ZWE een groot aantal opleidingen in het sociale c.q. gezondheidsdomein waarna de Ad-PEP-opleidingen, de Ad-EZW-opleidingen en ook de Ad-SFD-opleidingen zich aansloten. Sinds 2021 zijn ook de opleidingen Ad Zorg & Technologie steeds meer betrokken bij het LAdO-ZWE.

Vanaf 2018 zijn brancheorganisaties tijdens deze LAdO-vergaderingen gevraagd om de eerste input te leveren om tot gezamenlijk afgestemde profielen te komen en om de behoefte aan het Ad-niveau in de sector te verkennen. Gesprekken over de aansluiting van de opleidingen bij de vraag van de sector, zowel qua inhoud als niveau zijn onder meer gevoerd met het Centrum Arbeidsverhoudingen Overheidspersoneel (CAOP) (Hans Timmerman, sept. 2018) , de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (Isabel Verleun, mei 2019) , Actiz (Devie Rusch, mei 2019) , ggz-Nederland (Ad Bus en Sipke van der Ploeg, mei 2019), Integraal Kind Centrum (Judith Kuiten, sept. 2019) en Sociaal Werk Nederland (Edwin Luttik, dec. 2019). Ook is er inbreng geweest vanuit projecten vanuit brancheverenigingen zoals Onderwijs op Maat (Marjolein Lohman en Ria Jaspers, dec. 2019).

Voor het schrijfproces waren dit de uitgangspunten waar de schrijvers mee aan de slag zijn gegaan in nauwe afstemming met alle deelnemers van het betreffende clusteroverleg waarin elke opleiding vertegenwoordigd is.

Na het eerste deel van het schrijfproces in 2021, waarbij alle betreffende opleidingen nauw betrokken waren, is er in 2022 een validatieronde geweest waarin een groot aantal werkveldpartijen gereageerd hebben op de conceptteksten. Deze validatiegesprekken bestonden uit een plenaire reactie op hoofdlijnen en vervolgens per opleidingsprofiel een verdiepend gesprek met de groep van vertegenwoordigers van alle betreffende hogescholen. Zo is er in co-creatie, in aansluiting op de vraag uit het werkveld, gewerkt aan inhoudelijke afstemming en tegelijk aan draagvlak onder de betrokken hogescholen met ieder hun eigen input vanuit de eigen werkveldcontacten. Voor dit proces van pendelen is een half jaar uitgetrokken om daarmee een stevige basis te leggen onder de opleidingsprofielen. Voor de navolgbaarheid over hoe de inbreng is gehonoreerd in de opleidingsprofielen is een inventarisatie van alle werkveldinbreng beschikbaar bij het secretariaat van het LAdO-ZWE.

De volgende werkveld-inbreng is ingebracht tijdens de bijeenkomsten met de opleidingen Ad-EZW.

11 februari 2022	BPSW (Beroepsvereniging Professionals Sociaal Werk)	Jan-Willem Bruins Jeanet de Jong
	CAOP	Hans Timmerman
1 april 2022	Sociaal Werk Nederland	Edwin Luttik
	GGZ Nederland	Ard Nijland
3 juni 2022	Jeugdzorg Nederland	Florian Bootsman

Alle bovenstaande inbreng, samen met alle input en inbreng vanuit de hogescholen, en daarmee hun werkveldpartners, is gebruikt als inspiratiebron in dit document.

Verder zijn de adviezen vanuit het Overlegplatform Associate degrees hierin meegenomen.

6.3 Aandachtspunten voor de toekomst

- Aan de inbedding in verschillende organisaties valt nog het nodige te doen. Er zijn vele organisaties die met ervaringsdeskundigen de samenwerking aan willen gaan. Beleid, positionering evenals opname in het functiehuis (binnen organisaties en gemeenten) om de inbreng van ervaringsdeskundigen een plek te geven is daarin van belang.
- Er zal afstemming moeten zijn met werkvelden waar sprake is van extra (gewenste) eisen zoals jeugdzorg waar beroepsregistratie een grote rol speelt.
- Er zal een stap gezet moeten worden voor de registratie van niveau 5 als declarabel beroep zonder voorwaarden richting de NZa.
- Op basis van de nieuw ontwikkelingen zoals het BCP, BoK, Landelijk leerplan en kwaliteitssysteem, in gesprek gaan met stakeholders zoals BPSW en Sociaal werk en Jeugdzorg over de professie versus functies van ervaringsdeskundigen.

Bronnenlijst

- Anthony, W.A. (1993). Recovery form mental illness: The guiding vision of the mental health service system in the 1990's. *Psychosocial Rehabilitation Journal*, 16(4), 11-13.
- Blom, H., van de Graaf, E., Muris, M., Padmos, N., Spithost, N., & Struik, M. (2021). *De plaats van de onderzoekende houding in de leerresultaten van de associate degree-opleidingen. Handreiking onderzoekende houding op niveau 5*. Leeuwarden/Rotterdam: NHL Stenden en Hogeschool Rotterdam.
- Boertien, D. (Red). (z.d.). *Leerplan ervaringsdeskundigheid niveau 2, 3, 4, 5, 6 en 7*. (Concept). Utrecht: VvEd, Kenniscentrum Phrenos, Trimbos Instituut, Hogeschool Windesheim.
- Boertien D. & van Bakel M. (2012). *Handreiking voor de inzet van ervaringsdeskundigheid vanuit de geestelijke gezondheidszorg*. Utrecht: Trimbos Instituut & Kenniscentrum Phrenos.
- Bouwmans, J. (2012). *Naar het hart van empowerment Deel 1. Een onderzoek naar de grondslagen van empowerment van kwetsbare groepen*. Utrecht: Movisie.
- Coorigan, P.W., Watson, A.C. & Ottati, V (2003). From Whence Comes Mental Illness Stigma? *International Journal of Social Psychiatry*, 49(2), 142-157.
- Gemeente Amsterdam (2018). *Een nieuwe lente een nieuw geluid. Coalitieakkoord 2018 Groen Links, D66, PvdA, SP*, mei 2018. Geraadpleegd op 25 maart 2022, van <https://www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/volg-beleid/coalitieakkoord-2018/>
- Hogeschool Overleg Ervaringskennis en Ervaringsdeskundigheid. (2015). *Position paper 'Integratie Ervaringskennis binnen het HBO'*. Geraadpleegd op 28 maart 2022, van <https://www.hu.nl/onderzoek/publicaties/position-paper-integratie-ervaringskennis-binnen-het-hbo-hogeschool-overleg-ervaringskennis-en-ervar>
- Hogeschool van Amsterdam. (2018). *Aanvraag macrodoelmatigheidstoets associate degree-opleiding Ervaringsdeskundige in de zorg*. Amsterdam: Auteur.
- Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. (2022). *Explicitering van het associate degree niveau 5 Ervaringsdeskundigheid in zorg en welzijn*. Nijmegen: HAN.
- Hoff S., Vrooman C., Iedema J., Boelhouwer J. & Kullberg J.(2014). *Het verschil in Nederland*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Janssen T., & van Lier L. (2014). *Een startdocument over ervaringsdeskundigheid in de jeugdhulp*. Gouda: JSO.
- Kenniscentrum Phrenos (z.d.). *Over mensenrechten en destigmatisering*. Geraadpleegd op 3 juli 2022, van <https://kenniscentrumphrenos.nl/thema/mensenrechten-en-destigmatisering/wat-is-stigma/>

- Korevaar L., & Dröes J. (Reds.) (2016). *Handboek Rehabilitatie voor zorg en welzijn* (3^e druk). Bussum: Coutinho.
- Kruit, L. (2021). *Inzet van eigen ervaringen*. Groningen/Utrecht: Noordhoff.
- Le Sage L. (2022). *De professionele identiteit van de sociaal werker*. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.
- Linders L. (2018). *Sociaal werk gaat om andere mensen. Werken aan sociale reflexiviteit in sociaal werk*. Haarlem: Hogeschool InHolland.
- Meijen-Visser, M. & Kenter, W. (2021). *Ervaringsdeskundigheid. Meer dan het hebben van ervaring*. Groningen: Hanzehogeschool.
- Meinardi L. (Red.) (2022). *Sociaal in beweging: Empowerment van de sociaal professional als fundament*. Den Haag: Vereniging Hogescholen
- Movisie (2022). Inzetten van ervaringskennis en -deskundigheid werkt. Geraadpleegd 17 april 2022, van <https://www.movisie.nl/artikel/inzetten-ervaringskennis-deskundigheid-werkt>
- Movisie (2021). *Inventarisatie implementatie VN-verdrag Handicap in gemeenten. Inhoudelijke rapportage van de resultaten van de peiling van 2021, vervat in een trendrapportage van de periode 2018 – 2021*. Geraadpleegd op 24 januari 2022, van: <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2021-06/Trendrapportage-Implementatie-VN-verdrag%20Handicap-gemeenten2018-2021.pdf>
- Movisie & Sociaal Werk Nederland. (2021). *Ervaringsdeskundigen in het sociaal domein, hoe staan ze ervoor?* Geraadpleegd op 23 februari 2022, van: <https://www.movisie.nl/artikel/ervaringsdeskundigen-sociaal-domein-hoe-staan-ze-ervoor>
- Nederlandse Zorgautoriteit. (2022). *Registreren en declareren over 2022*. Geraadpleegd op 29 juni 2022, van: <https://www.nza.nl/zorgsectoren/geestelijke-gezondheidszorg-ggz-en-forensische-zorg-fz/nieuwe-bekostiging-ggz>
- NVAO. (2018). *Beoordeling accreditatiestelsel hoger onderwijs*. Den Haag: Auteur.
- Overheid.nl (2016). Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, New York, 13- 12- 2006. Geraadpleegd op 7 juli 2022, via: https://wetten.overheid.nl/BWBV0004045/2016-07-14#Verdrag_2
- Overlegplatform Associate degrees (2022). *Beschrijving niveau 5 Associate degree* (tweede ongewijzigde editie). Vereniging Hogescholen.
- Rijksoverheid (z.d.) *Sustainable Development Goals: Werelddoelen voor duurzame ontwikkeling*. Geraadpleegd op 1 juli 2022, van: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ontwikkelingssamenwerking/internationale-afspraken-ontwikkelingssamenwerking/global-goals-werelddoelen-voor-duurzame-ontwikkeling>

- Timmerman, Simon en Joy Moonen (2021). Inzet ervaringsdeskundigheid. Uitrol VN-verdrag Handicap. Uitkomsten van de uitvraag, najaar 2021. Geraadpleegd 23 januari 2022, van: <https://www.movisie.nl/artikel/uitvraag-onder-ervaringsdeskundigen-uitrol-vn-verdrag-handicap-gemeenten>
- Tweede Kamer (2022). Motie van het lid De Neef c.s. over meer ervaringsdeskundigheid aantrekken voor de jeugdzorgarbeidsmarkt. Kamerstukken 35 925 XVI, nr. 112. Geraadpleegd op 9 juni 2022, via: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2021Z21921&did=2021D46738>
- Van Dam, J. (2022, 12 juli). Politici: veel te weinig ervaringsdeskundigen in de zorg. *Sociale Vraagstukken*, 12 juli 2022. Geraadpleegd op 14 juli 2022, van: <https://www.socialevraagstukken.nl/politici-veel-te-weinig-ervaringsdeskundigen-in-de-zorg/>
- Van Elsen, W. Geraadpleegd op 13 juli 2022, van: <https://www.zorgvisie.nl/ggz-pilot-ervaringsdeskundigen-en-politie-succesvol-2668290w/>
- Van Erp, N., Boertien D., Liefhebber, S. & van den Berg, A. (2022). *Ervaringsdeskundigheid beroepscompetentieprofiel*. VvEd, Trimbos-instituut, Kenniscentrum Phrenos, Movisie, ZonMw.
- Van Ewijk, H., Spierings, F., Spierts, M. & Sprinkhuizen, A. (2016) *Basisboek sociaal werk Activeren, ondersteunen en verbinden* (3^e druk). Amsterdam: Boom.
- Van Steenberghe, T., Reynaert, D., Roets, G. & De Maeyer, J. (2020). *Ervaring werkt?!* Leuven/Den Haag: Acco.
- Van der Stel, J. (2020). *Herstel als leerproces*. Amsterdam: SWP.
- Van der Stel, J. (2013). *Zelfregulatie, ontwikkeling en herstel*. Amsterdam: SWP.
- Wennekers, A., Boelhouwer, J., van Campen, C., & Kullberg, J. (Eds.). (2019). *De sociale staat van Nederland*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Wilken, J.P. & Den Hollander, D. *Handboek steunend relationeel handelen*. Amsterdam: SWP.

Namenlijst betrokkenen

Jolanda Kroes, Hanzehogeschool Groningen

Mariëtte van Hees, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen

Joyce Mols, Fontys Hogeschool

Eefje Driessen, Hogeschool van Amsterdam

Jacqueline Thuss, Saxion

Studenten en docenten van de opleidingen Ad-EZW in Nederland.

Gebruikte afkortingen

Ad	Associate degree
BCP	Beroepscompetentieprofiel
BPSW	Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk
CAOP	Centrum voor Arbeidsverhoudingen Overheidspersoneel
EC	European Credits
EZW	Ervaringsdeskundigheid in zorg en welzijn
FACT	Flexible Assertive Community Treatment
ggz	Geestelijke gezondheidszorg
HBO	Hoger beroepsonderwijs
LAdO	Landelijk Ad-Overleg
MBO	Middelbaar beroepsonderwijs
NVAO	De Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie
NZa	Nederlandse zorgautoriteit
oggz	Openbare Geestelijke gezondheidszorg
PEP	Pedagogisch Educatief Professional
SFD	Sociaal Financiële Dienstverlening
SW	Sociaal Werk
VN	Verenigde Naties
VvEd	Vereniging van Ervaringsdeskundigen
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
ZWE	Zorg, Welzijn en educatie

Bijlagen

Bijlage 1: Kernbegrippen van ervaringsdeskundigheid

In dit document wordt het begrip herstel regelmatig toegepast en verbonden met ervaringsdeskundigheid. Het begrip wordt o.a. binnen de ggz veelvuldig gebruikt en zo ook in het beroepscompetentieprofiel. Binnen het werkveld van welzijn wordt deze term niet gebruikt; daar gebruikt men wel de begrippen empowerment en sociale inclusie. Hieronder volgt dan ook een toelichting op deze begrippen zoals in grote lijnen in het leerplan ervaringsdeskundigheid (z.d.) beschreven.

Herstel en sociale inclusie

Met methodische zelfhulp en emancipatie als pijlers draagt ervaringsdeskundigheid bij aan zowel individueel herstel en ontwikkeling als aan de inrichting van herstelondersteunende werken en aan sociale inclusie. Het begrip herstel is ontwikkeld in de cliëntenbeweging van de psychiatrie. Ook binnen de verslavingszorg en het sociale domein van welzijn kent de inzet van ervaringsdeskundigheid al een langere traditie. Vanuit deze verschillende achtergronden worden verschillende begrippen gehanteerd. De samenwerking met ervaringsdeskundigen wordt niet uitsluitend verbonden met het begrip herstel. Afhankelijk van de context sluiten begrippen als eigen ontwikkeling, ontplooiing, weerbaarheid en veerkracht soms beter aan. In de context van armoede staan ontwikkeling, participatie, het bestrijden van sociale uitsluiting meer op de voorgrond. Dit verandert niet fundamenteel iets aan de inzet zelf, alleen aan de beschrijving van de context. De focus voor de ervaringsdeskundige ligt dan op de inclusieve samenleving waarin ieder mens bijdraagt aan de samenleving en dezelfde rechten en kansen heeft om zelfstandig mee te doen op alle terreinen van het leven wanneer hij dat wil. Dit betekent dat de samenleving hiervoor open moet staan en geen drempels opwerpt voor mensen om in gelijkwaardigheid mee te kunnen doen. De ervaringsdeskundige heeft ervaring met uitsluiting en is daarom de aangewezen persoon om een vrijplaats te bieden in de samenleving met als doel de inclusiviteit te bevorderen.

Empowerment

Een belangrijk onderdeel van herstel is het weer oppakken van diverse rollen of het anders vervullen van de bestaande rollen. Empowerment is het proces van toenemende kracht en toenemende macht over het eigen functioneren, de kwetsbaarheden en het zelfbeeld. Het is de dubbele strijd om meer grip te krijgen op persoonlijke beperkingen en kwetsbaarheden als ook op de maatschappelijke omstandigheden die beperkingen opwerpen. Het is een zoektocht naar ruimte om zelf aan het roer te staan van het eigen leven. Een zinvol bestaan op te bouwen op alle levensgebieden. Ook wanneer men een ondersteuningsbehoefte heeft en houdt (Boumans, 2012). Gedurende het herstelproces is het hervinden en ontdekken van de eigen krachten en mogelijkheden de belangrijkste leidraad (Kruit, 2021).

Grenzen die aanvankelijk het ontplooiën van kracht in de weg zaten, worden verlegd en belemmeringen weggenomen. Soms gaat het om interne of individuele grenzen die mensen in en van zichzelf hebben. Maar er kunnen ook (impliciete) grenzen ontstaan zijn door beeldvorming, hulpverlening en de sociale kaders (externe, maatschappelijke grenzen). In empowerment gaan mensen meer zelf bepalen, waar zij voorheen bepaald werden. Dit is een taak voor het individu en voor de maatschappelijke organisaties: empowerment is altijd zowel een individueel als een collectief proces.

Herstel en empowerment

De begrippen herstel en empowerment zijn dus niet inwisselbaar. Herstel verwijst naar het omvattende geheel van alles wat in het proces van herstel herschikt, hersteld en overwogen wordt in het kader van heelwording. Daarvan kan ook bijvoorbeeld een periode van stilvallen en rouwen een belangrijk onderdeel zijn die echter niet in termen van empowerment te benoemen is. Empowerment verwijst naar de meer afzonderlijke en aanwijsbare deelprocessen die zich afspelen binnen de bredere bedding van herstel en die samenhangen met het ervaren van hernieuwde kracht en zelfbepaling.

Stigma

Er spelen vaak drie componenten een belangrijke rol bij stigmatisering (Corrigan et al., 2003): stereotypen, vooroordelen en discriminatie.

Wie met ontwrichting te maken krijgt, ondervindt niet alleen de gevolgen hiervan, maar ook de afwijzende reacties van mensen om zich heen. In de samenleving leven veel vooroordelen die ervoor zorgen dat mensen worden gemeden of uitgesloten. In een proces van stigmatisering krijgen mensen die afwijken van 'de norm' het negatieve stigma en worden zij, veelal uit angst, buiten de groep gesloten en gediscrimineerd.

Daarnaast is sprake van zelfstigma of geïnternaliseerd stigma. Dit houdt in dat de persoon in kwestie de negatieve oordelen van anderen heeft verinnerlijkt. Voor anderen vallen zelfbeeld en de algemene mening weliswaar niet samen, maar toch lopen zij in hun gedrag vooruit op de heersende opvattingen, bijvoorbeeld door maar niet te gaan solliciteren. De gevolgen van stigmatisering zijn groot. Hardnekkige vooroordelen zijn voor een groot deel verantwoordelijk voor het verlies van maatschappelijke rollen waarmee zeer veel mensen met ontwrichtende psychische ervaringen te maken hebben: het verlies van baan, inkomen, een kleiner sociaal netwerk. Over de hele linie is een lagere kwaliteit van leven het gevolg. Stigmatisering wordt ook wel eens de tweede aandoening genoemd (Weeghel et al., 2016). Hiermee wordt bedoeld dat de ervaren last van het stigma even groot of zelfs groter is dan de aandoening of het probleem zelf.

Bijlage 2: Ervaringsdeskundigheid

Kenmerkend voor de ervaringsdeskundige in zorg en welzijn is dat deze zich onderscheidt van andere professionals. Niet alleen vanuit theorie en praktijk, maar juist vanuit eigen doorleefde ervaringskennis op het gebied van ontwrichting weet de ervaringsdeskundige in zorg en welzijn hoe complex en individueel herstelprocessen zijn. Ervaringsdeskundigen zijn van binnenuit bekend met de krachtige processen van herstel en veerkracht en zijn hierdoor een voorbeeld van optimisme, hoop en empowerment.

De Ad-EZW is de plek waar ervaringsdeskundigheid wordt opgedaan.

Ervaringsdeskundigheid is het vermogen om op grond van eigen en collectieve ervaringskennis voor anderen ruimte te maken hun ervaringskennis te ontdekken en ontwikkelen. De ervaringsdeskundige heeft het vermogen ontwikkeld om (Van Erp, et.al., 2022, p. 14):

1. De eigen ervaringen met ontwrichting en het te boven komen ervan (herstel) in wederkerigheid in te zetten om anderen te ondersteunen bij het vinden of maken van ruimte voor hun eigen herstel- of ontwikkelingsproces.
2. De eigen ervaringen van stigmatisering en empowerment in te zetten bij de inrichting van humane en toegankelijke zorg en dienstverlening en bij het realiseren van een inclusieve samenleving.
3. Eigen ervaringen en cliëntperspectief in te brengen om inzichtelijk te maken welke impact beleid kan hebben op het leven van mensen en bij te dragen aan een inclusieve samenleving.

Bijlage 3: De kerntaken van de ervaringsdeskundige en de Ad-opleiding

De kerntaken van de ervaringsdeskundige staan beschreven in het beroepscompetentieprofiel. Hieronder zijn de kerntaken vertaald naar het Ad-niveau 5.

Overgenomen uit Ervaringsdeskundigheid beroepscompetentiemodel (p.16-18) door N. van Erp, D. Boertien, S. Liefhebber & A. van den Berg. VvEd, Trimbos-instituut, Kenniscentrum Phrenos, Movisie, ZonMw. Copyright 2022 van D. Boertien. Overgenomen met toestemming.

Kerntaak 1

Ruimte maken voor ervaringskennis bij het herstel of de persoonlijke ontwikkeling van mensen die ontwrichtende situaties en de gevolgen daarvan ervaren.

1. De ervaringsdeskundige faciliteert individueel en in groepsverband het verkennen van de eigen ervaringen en het ontwikkelen van ervaringskennis

De ervaringsdeskundige:

- Ondersteunt vanuit eigen ervaringskennis de ander bij het ontdekken en benutten van eigen mogelijkheden, krachtbronnen, empowerment en handelingsstrategieën (ervaringskennis);
- Faciliteert groepsbijeenkomsten waarbij deelnemers hun eigen mogelijkheden, krachtbronnen, empowerment en handelingsstrategieën (ervaringskennis) ontdekken en benutten;
- Ondersteunt het groepsproces en de gelijkwaardige uitwisseling van ervaringen, en creëert omstandigheden waarin mensen zich veilig genoeg voelen om ervaringskennis te ontdekken en te kunnen ontwikkelen;
- Geeft door eigen gedrag en inzet het voorbeeld en brengt eigen ervaringskennis en collectieve ervaringskennis op passende momenten in;
- Ondersteunt vanuit ervaringskennis bij het vinden van andere mogelijkheden voor zorg, ondersteuning en dienstverlening die beter aansluit bij de behoefte;
- Biedt de ander ondersteuning vanuit ervaringskennis bij en tijdens crisismomenten vanuit samen gemaakte afspraken zoals vanuit een crisiskaart, signaleringsplan of WRAP.

Kerntaak 2

Bevorderen van persoonsgerichte, gelijkwaardige en toegankelijke zorg, ondersteuning en dienstverlening.

1. De ervaringsdeskundige zet zich in om ervaringskennis een duidelijke plek te geven voor het realiseren van persoonsgerichte, gelijkwaardige en toegankelijke zorg, ondersteuning en dienstverlening

De ervaringsdeskundige:

- Herkent wanneer aanpak, werkwijzen of interventies onvoldoende ruimte laten voor het herstel of ontwikkelproces van individuen en participatie in de samenleving en gaat daarover het gesprek aan met de verantwoordelijke;
- Benut eigen en collectieve ervaringskennis om veranderingen in de werkwijze en organisatie te bewerkstelligen;

- Verkent wat er nodig is om ervaringskennis een duidelijke plek te geven in de organisatie. Dit doet hij door visies en standpunten te onderzoeken en randvoorwaarden, knelpunten en haalbaarheid te verkennen;
- Organiseert reflectie vanuit eigen en collectieve ervaringskennis over de organisatie van bestaande zorg, ondersteuning, dienstverlening en de impact ervan op anderen. Kaart conclusies aan bij verantwoordelijken en denkt mee en over veranderingen;
- Komt op tegen stigmatisering (ook subtiel), herkent discriminatie en mechanismen voor uitsluiting, kan patronen ter discussie stellen, en diversiteit en inclusie bevorderen en beïnvloeden op basis van eigen of collectieve ervaringskennis;
- Denkt mee over hoe ervaringskennis een structurele en duidelijke plek kan krijgen binnen de organisatie.

2. De ervaringsdeskundige draagt bij aan coaching, scholing, deskundigheidsbevordering en aanstelling van mensen met ervaringskennis, ervaringsdeskundigen en andere professionals en beleidsmakers

De ervaringsdeskundige:

- Organiseert uitwisseling, reflectie en geeft intervisie aan mensen met ervaringskennis en ervaringsdeskundige collega's (in opleiding);
- Coacht, adviseert en schoolt reguliere professionals en beleidsmakers vanuit eigen en collectieve ervaringskennis om persoonsgerichte, gelijkwaardige en toegankelijke zorg te realiseren;
- Is betrokken bij en adviseert over scholing en opleiding voor (nieuwe) medewerkers en bij het aanstellen van (ervaringsdeskundige) collega's.

3. De ervaringsdeskundige adviseert teams, management en stafafdelingen vanuit eigen en collectieve ervaringskennis bij beleidsontwikkeling om de zorg, ondersteuning en dienstverlening persoonsgericht, gelijkwaardig en toegankelijk te maken

De ervaringsdeskundige:

- Ontwikkelt in gezamenlijkheid visie en beleid op gebied van inzet ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid en geeft hier samen met andere professionals, management en stafafdelingen concrete invulling aan;
- Adviseert op basis van eigen en collectieve ervaringskennis bij vernieuwingsprojecten;
- Heeft oog voor het proces van verandering van cultuurwaarden en bijkomende discussies, dilemma's en spanningsvelden en kan dat ten gunste beïnvloeden;
- Biedt ruimte voor en support aan interdisciplinaire samenwerking vanuit ervaringsdeskundigheid;
- Zet zich in voor persoonsgericht, gelijkwaardig en toegankelijk beleid binnen de eigen organisatie.

4. De ervaringsdeskundige participeert in bestaande relevante netwerken en werkt hierin samen

De ervaringsdeskundige:

- Participeert en werkt samen in netwerken met ervaringsdeskundigen en andere relevante netwerken op organisatieniveau en indien van toepassing op wijk- en buurtniveau;
- Participeert in en organiseert afstemming met initiatieven rond inzet van ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid;
- Maakt kwartier voor inzet van ervaringskennis in netwerken en maatschappelijke verbanden.

Kerntaak 3

(Beleids)beïnvloeding van de systeemwereld om die dienend te maken aan de leefwereld om zodoende empowerment, diversiteit en inclusie te bevorderen.

1. De ervaringsdeskundige maakt door middel van eigen ervaringskennis en collectieve ervaringskennis de effecten van beleid zichtbaar

De ervaringsdeskundige:

- Maakt effecten van beleid zichtbaar en brengt daarbij eigen en collectieve ervaringskennis in;
- Maakt individuele en collectieve ervaringskennis zichtbaar en toegankelijk voor verschillende beleidsterreinen;
- Werkt samen met onder andere ervaringsdeskundigen en maatschappelijke organisaties om de effecten van beleid en de betekenis voor mensen zichtbaar te maken.

2. Helpt om de kloof tussen systeemwereld en de leefwereld van mensen te verkleinen

De ervaringsdeskundige:

- Zet zich samen met anderen in om ervaringskennis te benutten en participatie en zeggenschap te stimuleren en te ontwikkelen;
- Zet zich in samen met collega's en beleidsmakers in om ruimte te maken voor ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid en de waarde hiervan in de (gemeentelijke) organisaties en instanties zichtbaar te maken;
- Helpt mee door na te denken over hoe de kloof tussen systeem en leefwereld verkleind kan worden door te investeren in laagdrempelige toegang en begrijpelijke communicatie;
- Helpt mee om vragen van mensen en aanbod van voorzieningen beter bij elkaar te brengen via het zichtbaar maken van eigen en collectieve ervaringskennis.

3. De ervaringsdeskundige helpt mee met het ontwikkelen van een (beleids)visie over de inzet van ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid in het brede sociale domein

De ervaringsdeskundige:

- Denkt mee in alle fasen van het beleidsproces en draagt er zorg voor dat eigen en collectieve ervaringskennis wordt ingezet en benut;
- Helpt mee met visievorming over de inzet van ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid;
- Helpt mee om beleid- en beleidsprocessen toegankelijk en inzichtelijk te maken voor mensen;
- Helpt mee om de bijdrage van ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid zichtbaar te maken.

4. De ervaringsdeskundige zet zich in voor het creëren van maatschappelijke kansen en het bestrijden van stigma en discriminatie

De ervaringsdeskundige:

- Signaleert situaties die wijzen op stigma, uitsluiting en discriminatie;
- Geeft vanuit eigen ervaringskennis voorlichting en ontwikkelt samen met betrokkenen anti-stigma activiteiten;
- Creëert kansen en mogelijkheden voor maatschappelijke participatie;
- Onderhoudt contact met maatschappelijke organisaties en maakt kwartier in maatschappelijke organisaties voor ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid;
- Stimuleert het benutten van ervaringskennis bij het ontwikkelen en uitvoeren van inclusie beleid. Werkt daarbij samen met relevante lokale en landelijke stakeholders.

Kerntaak 4

Eigen en collectieve ervaringskennis inzetten ter versterking van het vakgebied en de positionering van het beroep.

1. De ervaringsdeskundige reflecteert op het eigen handelen

De ervaringsdeskundige:

- Reflecteert op eigen ervaringen, ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid;
- Neemt deel aan intervisiegroepen met ervaringsdeskundige collega's en met anderen ondersteuners, begeleiders en hulpverleners;
- Reflecteert op de inzet van ervaringsdeskundigheid, vraagt daarbij ook feedback aan cliënten, mensen en collega's en geeft zo nodig signalen af in situaties die knellen.

2. De ervaringsdeskundige houdt eigen deskundigheid en expertise op peil

De ervaringsdeskundige:

- Blijft zichzelf persoonlijk en beroepsmatig ontwikkelen: houdt vakliteratuur bij, volgt bijscholing en legt verbinding met eigen praktijkervaringen en ervaringskennis;
- Houdt verbinding met de oorsprong van de eigen ervaringsdeskundigheid;
- Houdt verbinding met relevante burger- en bewonersinitiatieven, cliënten-, herstel- en zelfregie organisaties;

3. De ervaringsdeskundige draagt via de inbreng van de eigen en collectieve ervaringskennis bij aan onderwijs en onderzoek

De ervaringsdeskundige:

- Stelt zijn ervaringskennis beschikbaar voor het beroepsonderwijs;
- Verzorgt (gast)lessen en begeleidt ervaringsdeskundigen in hun (beroeps)opleiding;
- Draagt bij aan actie-, handelings- en praktijkonderzoek door onderzoeksthema's te agenderen en door zelf actief te participeren en/of leiding te nemen in onderzoek;
- Draagt bij aan publicaties en communicatie via relevante communicatiekanalen.

4. Levert een bijdrage aan de beroepsontwikkeling en de professionele inzet van het beroep ervaringsdeskundigheid

De ervaringsdeskundige:

- Maakt kwartier voor inzet van ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid binnen organisaties;
- Zet zich in voor het zichtbaar maken, ontwikkelen en benutten van ervaringsdeskundigheid en collectieve ervaringskennis;
- Stimuleert en creëert randvoorwaarden die nodig zijn voor het professioneel uitoefenen van de functie van ervaringsdeskundige binnen organisaties.
- Maakt kwartier voor de inzet van ervaringsdeskundigheid in brede maatschappelijke en politieke verbanden;
- Draagt bij aan visieontwikkeling en beroepsontwikkeling van het vak ervaringsdeskundigheid.

Bijlage 4: Niveauvergelijking mbo-4, Ad en bachelor

In de onderstaande niveauvergelijking gaat het om de toename in complexiteit van de problematiek en werkomgeving, de toename in de breedte en diepte van kennis en vaardigheden en de toename in het nemen van verantwoordelijkheid en zelfstandig functioneren.

De student die een mbo-opleiding op niveau 4 heeft afgerond, is opgeleid voor een specifiek beroep op operationeel niveau. Een afgestudeerde student op niveau 6 (bachelorniveau) is opgeleid om op een meer strategisch niveau te denken en handelen. Op strategisch niveau worden de richting en de visie van een organisatie bepaald en op operationeel niveau wordt er naar gehandeld. De afgestudeerde Ad'er is bekend met de operationele taken en het strategische niveau en legt de verbinding tussen beide en koppelt dit aan zijn denken en handelen.

			Bachelor (niveau 6)
		Associate degree (niveau 5)	+
	Mbo (niveau 4)	+	+
	De beginnend beroepsbeoefenaar	De beginnend beroepsbeoefenaar	De beginnend beroepsbeoefenaar
1	Die volgens standaard-procedures en methodes werkt en deze toepast in het dagelijks werk.	Die theorieën uit zijn vakgebied toepast op een praktisch vraagstuk.	Die methodisch werkt en theorieën kan vertalen naar toepassingen voor de praktijkvraagstukken.
	<p>De mbo'er leert vanuit brede en specialistische kennis van methoden en theorieën en binnen de kaders van een organisatie op operationeel niveau te werken door cliënten te ondersteunen in hun problematiek, dagelijkse bezigheden en praktische vraagstukken en werkt vanuit empowerment binnen het kader van herstelondersteunende zorg.</p> <p>De Ad'er bezit ruime, verdiepte en gespecialiseerde kennis van het beroep ervaringsdeskundige en de basis van theorieën, principes en concepten. Hij kan de verschillende aspecten van deze kennisbasis verbinden en flexibel en inventief inzetten in de ondersteuning van de cliënt, het team en de organisatie waarvoor hij werkt. Op Ad-niveau lost hij praktische vraagstukken op, gerelateerd aan herstelondersteunende zorg, door een selectie toe te passen uit de methodes en theorieën uit het vakgebied van ervaringsdeskundigheid en herstelondersteunende zorg.</p> <p>De afgestudeerde bachelorstudent (Ba'er) bezit brede, geïntegreerde kennis en begrip van het beroep, kennisdomein en breed wetenschapsgebied gerelateerd aan actuele onderwerpen. Hij signaleert beperkingen van bestaande kennis in de bestaande beroepspraktijk en onderneemt actie uit eigen initiatief; doet degelijk onderbouwde voorstellen ter verbetering van de beroepspraktijk.</p>		

	<p><i>Voorbeeld:</i></p> <p>De mbo'er ondersteunt de cliënt vanuit een specifieke methode, gaat in gesprek en is daarmee onderdeel van de hulpverlening aan de cliënt.</p> <p>De Ad'er ondersteunt de cliënt vanuit een specifieke methode, neemt eventueel zelf initiatieven in de aanpak en gaat daarover in gesprek met het team waarin hij werkt en doet voorstellen voor samenwerking of verbetering van de werkwijze.</p> <p>De Ba'er analyseert de ondersteuning aan de cliënt op methodische wijze en geeft vanuit zijn bevindingen en theoretische concepten en methoden richtlijnen en implementeert deze.</p>		
2	<p>Die vrijwel zelfstandig werkt aan standaard taken en samenwerkt in zijn eigen team.</p>	<p>Die onder begeleiding werkt aan complexe taken en een operationeel team aanstuurt.</p>	<p>Die vrijwel zelfstandig aan complexere taken werkt en samenwerkt in een omgeving met meerdere actoren en belangen.</p>
	<p>De mbo'er werkt binnen een team van collega's en voert daar op operationeel niveau zelfstandig taken uit aangaande het begeleiden en ondersteunen van cliënten volgens afgesproken werkwijzen. Hij koppelt zijn werkzaamheden terug aan collega's en leidinggevenden. De mbo'er draagt verantwoordelijkheid voor resultaten van eigen activiteiten, werk en studie. Draagt gedeelde verantwoordelijkheid voor het resultaat van het werk van anderen.</p> <p>Afhankelijk van het specifieke context zal de Ad'er in meer of mindere mate een team aansturen of ondersteunen, en ondersteunen of coachen op de uitvoering van herstelondersteunende zorg en aspecten die daarmee samenhangen. Tijdens de opleiding leert hij omgaan met verschillende rollen en mate van verantwoordelijkheid die daarbij past aangaande herstelondersteunende zorg. Aangezien de Ad'er in het werk een verbinder is, is samenwerken met andere professionals en de cliënt en zijn netwerk een belangrijk aspect.</p> <p>De Ba'er analyseert en initieert zelfstandig, op strategisch niveau, interne en externe samenwerkingsrelaties waarin complexiteit en meerdere belangen een rol kunnen spelen. Hij draagt de verantwoordelijkheid voor eigen werkzaamheden en professionalisering en die van anderen.</p> <p><i>Voorbeeld:</i></p> <p>De mbo'er neemt de verantwoordelijkheid voor de ondersteuning van de cliënt en koppelt zijn bevindingen terug aan collega's en leidinggevenden.</p> <p>de Ad'er doet dit ook en neemt zijn team mee in zijn specifieke werkwijze en coacht een team hierin om tot optimale samenwerking in de hulpverlening aan de cliënt te komen.</p> <p>De Ba'er doet verbetervoorstellen ten aanzien van de samenwerking ten behoeve van de cliënt waarbij hij gefocust is op samenwerkingsrelatie binnen en buiten het team waar hij werkt. Het draagt vervolgens de verantwoordelijkheid voor de goedlopende samenwerking.</p>		

3	Die communiceert over zijn eigen taken in het team.	Die doelgericht communiceert over taken in het team t.o.v. de doelen van de organisatie.	Die met meerdere partijen communiceert en de verschillende belangen overziet.
<p>De mbo'er bespreekt zijn ervaringen aangaande de uitvoering van zijn taken (successen, knelpunten) met collega's en zijn leidinggevende.</p> <p>De Ad'er communiceert doelgericht met concrete betrokkenen over bijvoorbeeld de concrete werkzaamheden of het resultaat van een activiteit.</p> <p>De Ba'er stemt af en communiceert in bredere gremia over visievorming en herstelondersteunend beleid.</p> <p><i>Voorbeeld:</i></p> <p>De mbo'er, die in opdracht van zijn team een activiteit met een cliënt heeft uitgevoerd, koppelt de resultaten terug aan het team.</p> <p>De Ad'er bespreekt met betrokkenen zijn bevindingen/inzichten naar aanleiding van een activiteit met een cliënt met als doel de verbetering van de ondersteuning aan de cliënt en stelt eventueel een actie voor.</p> <p>De Ba'er kijkt meer overstijgend en gaat breder in gesprek met bijvoorbeeld leidinggevendenden, behandelaren over de ondersteuning aan cliënten. Dit kan ook op strategisch niveau zijn met bijvoorbeeld het management.</p>			
4	Die problemen signaleert.	Die de (onderzoeks)vraag formuleert.	Die de vraag onderzoekt.
<p>De mbo'er signaleert een probleem bij de uitvoering van zijn taken en deelt dit met het team waarin hij werkt. Samen met het team bespreekt hij passende vervolgstappen.</p> <p>De Ad'er signaleert een probleem en gaat op zoek naar de achterliggende problematiek met gebruikmaking van het kennisdomein en formuleert van daaruit een vraag die hij in samenwerking met anderen onderzoekt. Hij doet voorstellen binnen het team voor het vervolg.</p> <p>De Ba'er voert een dieper onderzoek uit op de voorliggende complexe problematiek waarbij hij vanuit een breder perspectief (praktisch en theoretisch) onderzoekt. Vandaaruit doet hij voorstellen voor verbetering van de praktijk.</p> <p><i>Voorbeeld:</i></p> <p>De mbo'er signaleert een probleem dat bij een cliënt speelt met betrekking tot eenzaamheid. Hij deelt dit met zijn team en samen zoeken ze naar een oplossing.</p> <p>De Ad'er onderzoekt wat de achterliggende problematiek bij deze cliënt is en maakt daarbij gebruik van theorieën over eenzaamheid bij specifieke doelgroepen. Hij bespreekt dit binnen zijn team en doet voorstellen voor verbetering.</p> <p>De Ba'er kijkt breder dan alleen deze cliënt en onderzoekt of dit bij meer cliënten speelt en waar de achterliggende oorzaak kan zijn. Vanuit praktisch en theoretisch onderzoek doet hij een voorstel waar de organisatie mee aan de slag kan.</p>			

5	Die de aangedragen oplossing toepast.	Die de oplossing implementeert.	Die de oplossingsstrategie formuleert.
	<p>De mbo'er voert de met het team besproken oplossingen van een vraagstuk uit.</p> <p>De Ad'er lost op creatieve wijze voorliggende problematiek op door gegevens te identificeren en te gebruiken. Afhankelijk van de context waarin hij werkt, ondersteunt hij collega's bij het implementeren van de oplossing.</p> <p>De Ba'er bespreekt samen met anderen mogelijke oplossingen voor een specifiek vraagstuk en maakt daarin keuzes. Hij neemt de verantwoording voor de gehele tactische en strategische implementatie.</p> <p><i>Voorbeeld:</i></p> <p>De mbo'er voert de oplossing die hij samen met het team heeft bedacht rond de eenzaamheid van de cliënt, uit vanuit zijn eigen rol als ervaringsdeskundige.</p> <p>De Ad'er neemt de verantwoordelijkheid om de oplossing waarvoor is gekozen samen met anderen uit te voeren en ondersteunt betrokkenen daarbij afhankelijk van de context.</p> <p>De Ba'er legt mogelijke oplossingen aangaande eenzaamheid van de specifieke doelgroep voor aan betrokkenen en geeft leiding in het maken van een keuze en de implementatie daarvan in de organisatie.</p>		
6	Die zijn eigen leervraag onder begeleiding kan formuleren.	Die zijn eigen leervraag zelfstandig kan formuleren.	Die zijn eigen leervraag kan regisseren.
	<p>De mbo'er vraagt feedback over de uitvoering van zijn taken en reflecteert hierop. Samen met betrokken anderen formuleert hij leervragen of leerdoelen en maakt een plan van aanpak voor het behalen van zijn leerdoelen.</p> <p>De Ad'er formuleert zelf zijn leervragen naar aanleiding van de reflectie op verkregen feedback. In samenspraak met betrokkenen stel hij een plan op om zijn doelen te bereiken.</p> <p>De Ba'er ontwikkelt zich door zelfreflectie, verkregen feedback en zelfbeoordeling van zijn eigen (leer)resultaten; hij geeft dit proces volledig zelfstandig vorm.</p> <p><i>Voorbeeld:</i></p> <p>De mbo'er bespreekt met zijn leidinggevende wat zijn krachten en ontwikkelpunten zijn in een functioneringsgesprek. Aan de hand daarvan stellen ze samen leerdoelen en een plan van aanpak vast.</p> <p>De Ad'er heeft inzicht in zijn ontwikkelproces waarvoor hij zelfstandig feedback heeft opgehaald bij betrokkenen. Hij formuleert hierop vervolgens zelf leervragen. Samen met zijn leidinggevende bespreekt hij de leervragen en stellen ze samen een plan op.</p> <p>De Ba'er vraagt zelfstandig 360 graden feedback en organiseert zijn ontwikkelproces zelfstandig. De resultaten van zijn ontwikkelingsproces legt hij voor aan zijn leidinggevende.</p>		

Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. (2022). Explicitering van het associate degree niveau 5 Ervaringsdeskundigheid in zorg en welzijn. Nijmegen: HAN. Copyright 2022 van M.J.E.M van Hees. Overgenomen met toestemming.